

1981/82:108

Torsdagen den 25 mars em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

18 § Anslag till sjöfart (forts.)

Fortsattes överläggningen om trafikutskottets betänkande 1981/82:17.

Anf. 102 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Rune Torwald försökte bemöta vpk-motionens krav på ett långsiktigt sjöfartspolitiskt program med samhällsekonomisk, försäkringsmässig och beredskapsmässig målsättning genom att säga att detta är gamla krav som man hört förut. Dessutom säger han att man har ett sjöfartspolitiskt program.

Hade jag varit Rune Torwald skulle jag vara smått generad att upprepa dessa fraser för att avslå vpk:s krav år efter år. Rune Torwald säger att det finns ett sådant program, men det har inneburit att 60 % av den svenska handelsflottan försvunnit på fem år och att 12 000 sjömän blivit arbetslösa. Det program han talar om har inneburit stora samhällsekonomiska kostnader.

I detta program hävdar man att det är av stor betydelse för att den svenska sjöfartsnäringsen skall kunna utvecklas i sunda former att konkurrensen inte snedvrids genom att staten engagerar sig som rederiägare. Med detta argument avslår man förslag om statlig rederiverksamhet.

Men anser ni det inte smått löjligt att tala om en utveckling i sunda former när det är fråga om att hela den svenska handelsflottan håller på att försvinna? Det är inte alls fråga om något slags utveckling i sunda former.

Vad har ni då för politik när det gäller att bemöta den situation som finns i dag?

På den punkten tror jag inte jag håller riktigt med Birger Rosqvist när han säger att den svenska sjöfartspolitiken liknar ett herrelöst fartyg som driver omkring utan bestämd kurs. Jag tror i motsats till Birger Rosqvist att det finns en bestämd kurs. Den politik som regeringen för, nämligen att inte göra

Anslag till sjöfart

någonting, innebär en konkret politisk kurs. Det är en klasspolitik, som uteslutande syftar till att tillfredsställa redarnas intressen och inte alls tar hänsyn till samhällsintressena.

Anf. 103 RUNE TORWALD (c) replik:

Fru talman! Oavsett vad Alexander Chrisopoulos tycker är det så att riksdagen för knappt två år sedan antog ett sjöfartspolitiskt program, och det ligger fast. Problemen för sjöfarten beror enligt mitt förmenande inte på brist på sjöfartspolitiskt program, utan på det förhållandet att det är ont om frakter på grund av att det är lågkonjunktur i världen, och i viss mån på grund av dumpade frakter, inte minst från öststatsländer. Även statshandelsländer ägnar sig alltså åt att dumpa frakterna.

Lönsamheten i rederierna blir inte bättre om de ägs av svenska staten. Då kommer det att krävas att staten går in och täcker förlusterna på ett eller annat sätt.

I utskottsmajoriteten har vi den bestämda uppfattningen att staten inte är bättre som redare än rederierna själva. Sedan är det en annan sak att inte ens rederierna, trots sin erkända skicklighet, klarar den situation som råder i dag – och det tycker jag är viktigt att säga – med de alltför gynnsamma förmåner som man har beviljat de anställda i olika sammanhang och som i den konkurrenssituation som nu råder visar sig vara omöjliga att klara. Det är alltså detta som man nu överväger i departementet, där man försöker finna lämpliga former för att förbättra den svenska sjöfartsnärings konkurrenskraft genom att i någon mån motverka det alltför höga löneläget och de alltför stora kapitalkostnaderna.

Detta är i stort sett det arbete som pågått. Det är ett svårt arbete, med svåra avvägningar. Jag förmodar att Alexander Chrisopoulos inte menar att regeringen skall gå in i avtalsrörelserna och lägga sig i dem, men i och för sig är just detta vad redarna begär. De begär att regeringen på något vis skall hjälpa dem att bära konsekvenserna av de alltför gynnsamma avtal som träffades under de s. k. gyllene åren i mitten på 1970-talet.

Anf. 104 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Återigen har Rune Torwald åberopat konkurrensförhållandena och den ekonomiska situationen sedd från redarnas synpunkt. Det förhåller sig på det viset att den utveckling som den svenska handelsflottan har genomgått har inneburit väldiga samhällsliga kostnader, dels i form av uteblivna skatter, dels i form av utbetalning av sociala avgifter i samband med den arbetslöshet som försakats bland sjömännen och dels i form av utebliven produktionskapacitet. Det är alltså de här kostnaderna som varken Rune Torwald eller någon av regeringens ansvariga någonsin kan tänka sig att gå igenom i detalj och försöka utreda. När man på det hållet talar om ekonomi talar man om ekonomi bara ur redarnas synvinkel.

Det finns också en annan aspekt på frågan som är minst lika viktig, och det är den beredskapsmässiga aspekten. Enligt den senaste närsjöfartsutredningen har flottan nu kommit ned till en sådan nivå att den inte längre kan

tillfredsställa totalförsvarets krav. Jag vill då fråga Rune Torwald vem som skall lösa det problemet. Skall det lösas i förhandlingar mellan representanter för Redareföreningen och de ombordanställda? Kommer redarna då att ta hänsyn till våra beredskapsproblem? Och om de eventuellt inte kommer överens om ett förslag till lösning av denna krissituation, skall regeringen då kunna ingripa? Annars förblir ju problemet olöst.

Nr 108

Torsdagen den
25 mars 1982

Anslag till sjöfart

Anf. 105 RUNE TORWALD (c) replik:

Fru talman! Vi har ju litet säregna förhållanden ombord på fartygen. Låt mig bara ge ett exempel på detta. De ombordanställda har traktamenten när de befinner sig hemma men inte när de är ombord. Detta var ganska naturligt en gång i tiden, när sjömän var ombord på fartyg under kanske tio elva månader om året och var hemma i hamn bara en mycket kort tid. Då ansågs det att de behövde traktamenten för att klara sitt uppehälle på hemmaplan – de kanske inte kunde hålla sig med permanent bostad då, utan var tvungna att bo på hotell eller pensionat under de korta tider de befann sig i land. Men nu, när situationen är den att de ofta är hemma halva året, vore det ganska barockt att i längden låta dem få traktamenten, eftersom de är hemma så länge. – Detta är ett av exemplen på säregna förmåner som vi måste göra någonting åt.

Sedan säger Alexander Chrisopoulos att vi får stora kostnader genom att det har blivit arbetslöshet. Detta är alldeles riktigt, men dess bättre är det inte bara kostnader för oss, utan rederierna har ju också skaffat oss intäkter på ca 4 miljarder kronor under senare år. Det är att märka – och det är detta som är *det beklagliga* – att en stor del av dessa intäkter har seglats in med fartyg som har svenska redare men som inte går under svensk flagg. Det har alltså gått bättre att konkurrera med fartyg under något annat lands flagg. Detta är en utveckling som vi naturligtvis är rädda för och som vi på allt sätt måste försöka komma ifrån.

Vidare frågar Alexander Chrisopoulos om de ombordanställda och redarna kan komma överens om något förslag. Ja, vi skulle naturligtvis önska att parterna kunde enas om en gemensam handlingslinje, så att vi kunde komma till rätta med den bristande konkurrenskraft som den svenska sjöfarten har. I så fall hade det varit betydligt enklare för regeringen att gå in och hjälpa till. Men nu är det ju så att man har diametralt motsatta uppfattningar om hur detta skall gå till. Då måste alltså regeringen – och det är det man arbetar på – söka sig fram till någon form av medelproportional, som till rimliga samhällseliga kostnader ökar eller i vart fall bibehåller antalet svenskflaggade fartyg – helst ökar naturligtvis.

Förste vice talmannen anmälde att Alexander Chrisopoulos anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 106 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Jag vill bara kortfattat yrka bifall till motion 1136 av Eric Holmqvist m. fl. socialdemokrater. Vi gör det från vpk-gruppens sida därför

att innehållet och yrkandena i den motionen sammanfaller med våra egna programmatiska tankar och krav när det gäller svensk inrikesjöfart, och vi tycker att vi i den politiska konsekvensens namn inte kan underlåta att yrka bifall till motionen.

Vi tycker f. ö. att de argument, med vilka utskottet avvisar motionen, är något egenartade. Man säger att man med hänsyn till pågående utredning skulle vara förhindrad att undersöka och utöka möjligheterna att ta fram system för närsjöfarten. Det är något märkligt. Då skulle man ju kunna motivera en total passivitet på ett område bara därför att det satt en statlig utredning. Tvärtom är det bra om det finns förberedda system för närsjöfarten, när närsjöfartsutredningens betänkande kommer – eftersom vi med stor sannolikhet kan förutse att denna utredning kommer att förorda att närsjöfarten får en ökad roll i den nationella delen av transportsystemet.

Vi accepterar inte heller resonemanget om att riksdagen inte skall prioritera forskningsresurser. Vem skulle då föra forskningspolitik här i landet? kan man fråga från en mer allmän ståndpunkt. I det här fallet är det ju självklart, att om riksdagen har en viljeinriktning, att man skall främja närsjöfarten, måste det också i logikens namn finnas forskningsresurser framtagna till förmån för en sådan utveckling.

Med de här argumenten yrkar jag som sagt bifall till motion 1136.

Anf. 107 RUNE TORWALD (c):

Fru talman! Då vill jag bara kort redovisa vad utskottet skriver på s. 13:

”Utskottet betraktar de transportsystem med kombinerade sjö- och landtransporter som omnämns i motionen som intressanta. Denna typ av transportsystem kan tänkas vara ett av flera tänkbara sätt att öka den andel av transportarbetet som sker till sjöss. Utskottet har vid flera tillfällen uttalat att en sådan utveckling är önskvärd. Regeringens ställningstagande till närsjöfartsutredningens förslag bör dock avvaktas. Utskottet har den principiella inställningen att riksdagen endast i undantagsfall bör ta ställning till vilka frågor som olika forskningsorgan skall prioritera inom ramen för sina resurser.”

Det är alltså uppenbart att det finns mer än en metod som f. n. diskuteras och som skall utvärderas för att man skall nå en rationellare lastning och lossning i framför allt närsjöfartsområdet. Det vore därför enligt utskottets mening fullständigt felaktigt att vi här utan närmare redovisning av andra saker, som vi i och för sig vet är på gång men som vi inte har detaljerade upplysningar om, skulle säga att just denna detalj skall man satsa pengar på. Nej, vi har andra organ som sysslar med att avväga hur de totala anslagsramarna för forskning skall utnyttjas, och de organen får sedan avgöra i vad mån de vill satsa på flera transportsystem – olika tekniker – eller om de skall satsa alltihop på ett enda system. Men det får vara deras sak.

Därför har utskottet inte avstyrkt motionen utan bara ansett att motionen inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Anf. 108 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Det föranleder mig att bara göra den kommentaren att närsjöfarten inte är hjälpt med att ni skriver två tre rader där ni dokumenterar ert intresse och sedan i övrigt lägger locket på. Närsjöfarten skulle gynnas av konkreta ställningstaganden, som drev på utvecklingen.

Anf. 109 RUNE TORWALD (c):

Fru talman! Låt mig bara konstatera att transportforskningsdelegationen är behörig att när som helst ta upp och diskutera sådana här saker. Vi har inte hindrat någon från att forska i denna fråga.

Anf. 110 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Nej, det har ni inte aktivt gjort, för det kan ni inte göra. Men ni har tillämpat den klassiska parlamentarisk-administrativa förhållningstaktiken, som på så många andra områden har förhindrat utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 2 (avgift för isbrytning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 6 a (sjöfartspolitik)

Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 131 för reservation 2 av Nils Hjorth m. fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 b (sjöfartspolitiskt program m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 15 för motion 795 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 7 (sjöfartslederna till Uppsala och Enköping)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 15 för motion 1026 av Oswald Söderqvist och Tore Claeson.

Mom. 8 (fartyg under s. k. bekvämlighetsflagg)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 15 för motion 1028 av Lars Werner m. fl.

Mom. 9 (civil bemanning av isbrytare och sjömättningsfartyg)

I kontrapositionsvoteringen biträdde utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 3 av Nils Hjorth m. fl. med 132 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 795 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 145 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 147 röster mot 145 för

Torsdagen den
25 mars 1982

Riksdagens hus

utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 3 av Nils Hjorth m. fl.

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 33 för motion 1136 av Eric Holmqvist m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Föredrogs

Civilutskottets betänkande

1981/82:17 Fritidsboende

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Riksdagens hus

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1981/82:23 om vissa anslag för budgetåret 1982/83 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 111 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 112 TORE NILSSON (m):

Fru talman! Ni andra kan lugnt gå ut, för jag kommer inte att yrka bifall till någon motion.

Det är kanske fler än jag som haft en vision, att vårt parlament skall få arbeta i ett hus som är det finaste i världen för sitt ändamål – ändamålsenligt, effektivt, säkert och centralt från alla synpunkter – och med det bästa läge: på Helgeandsholmen, mellan två strömmar, omgivet av rinnande vatten; vackert och skönt placerat.

Var det bara en dröm, en vision utan verklighetsförankring, utan realism? Nej, riksdagen kunde ha fått detta hus! Det kunde ha varit färdigt under hösten 1981, eller i varje fall inom ett år från i dag.

Men det var för starka krafter som ville något annat.

Konstitutionsutskottets betänkande nr 23 har hela 26 punkter – p. 19 dominerar. Denna punkt gäller ytterligare nära 200 milj. kr. till vad som kallas Nytt riksdagshus. Och då gäller det inte ett hus utan fyra. Fyra byggnader, och ytterligare huskroppar i Gamla stan skymrar – miljonrullningen fortsätter.

Jag har varit motionär i frågan under snart ett decennium, och jag är mycket besviken, nästan förtvivlad över att riksdagen kunnat försumma

möjligheten att bli bosatt på Helgeandsholmen och verka där, och ledsn över att processen blivit så långvarig och kräver så stora pengar – utan att riksdagen fått vad den en gång begärde och utan att vi ännu vet vad det slutligen kostar.

I byggnadsstyrelsens utredning Riksdagens hus fanns en principiös lösning kallad I b, som utvecklades till en fullödig lösning på problemet att låta riksdagen ta säte i ett hus, väl beläget, med god säkerhet och med goda kommunikationer. Det är detta förslag som jag och många före mig framfört gång på gång förgäves – och utan att någon visat att det var fel.

Betänkandet 23 från konstitutionsutskottet kommer i framtiden att observeras som ett märkligt dokument. Den kritik som i motioner än en gång framförts mot lösningen av lokalfrågan – usel funktion och mycken tidsspilla m. m. – avfärdas med något som kanske anses vara en genial skrivning: en text som till största delen handlar om garaget och där vad man kallar "tekniska servicefrågor" är det enda som nämns i övrigt, varvid en – dock ej på mig! – lugnande upplysning lämnas att riksdagen skall få en databaserad telefonväxel och att det skall finnas 75 personsökare. Vilka skall premieras med de sökarna? Ja, kommer jag dit, så inte blir det väl jag.

Stundom undrar man om inte detta är ett stycke ur Grönköpings Veckoblad – en publikation som har stora förtjänster i och för sig, men knappast som underlag för riksdagsbeslut.

Betänkandet accepterar en tidsgräns på fyra minuter för ledamöterna att nå plenisalen. Håller verkligen det – även om det är en för lång tid? Risken för missöden i hissar, rullbanor, trappor, gångar och korridorer i ruschen från huskropp till huskropp berörs inte alls. Givetvis berörs inte heller säkerhetsfrågorna.

Som en tröst meddelas att "byggnaderna är väl förberedda för datateknisk utrustning". Jag har i dag hört att det f. n. finns stora svårigheter när det gäller vissa saker på just datasidan. Hur mycket bättre hade det inte varit om det hade funnits ett hus berett för trygghet, trivsel och tidsvinster?

En sista gång vill jag påminna dem som kanske inte lyssnat förr att det har funnits en lösning av lokalfrågan som hade kunnat ge allt vad riksdagen begärt och behövt. Det förslaget heter Samspel, men det "spolades". Jag vill bara än en gång beklaga det. Andra får undersöka varför förslaget förkastades. Mycket har sagts och skrivits därom. Det kan man läsa om i riksdagstrycket och i handlingarna om Riksdagens hus.

I konstitutionsutskottets betänkande står det att det inte är "aktuellt att gå in på någon omprövning i detta hänseende". Ärendet är alltså definitivt slutbehandlat.

1974 fick upphovsmännen till förslaget Samspel – Olof af Forselles och Lennart Billgren – en beställning från förvaltningskontoret. Det gällde att omredigera förslaget Samspel i syfte att presentera en lösning som gick ut på att bevara det gamla husets trapphus. Man hade nämligen anmärkt på att i den här lösningen fanns svagheten att saker som ansågs vara värda att bevara ur museal synpunkt inte skulle få vara kvar. Man arbetade med detta under tre kvarts år och löste också uppgiften. Resultatet presenterades emellertid

Torsdagen den
25 mars 1982

Riksdagens hus

aldrig för riksdagen, och det kom heller aldrig ett förslag som motsvarade denna lösning.

För min del är jag övertygad om att om riksdagens alla ledamöter verkligen hade fått veta vad som var det förslag som ensamt hade en lösning i enlighet med riksdagens önskemål, om den informationen hade nått fram till alla oss arbetstyngda – vi har tyvärr så mycket att läsa igenom, och jag måste erkänna att det finns frågor som jag inte hinner titta på fastän jag borde göra det –, skulle inget annat förslag ha satts i verket än det som vi fört fram gång på gång.

Viktigt i dag är att betona att grunden under byggkropparna på Helgeandsholmen måste förstärkas. Det illustreras av vad som nyligen blivit känt när det gäller Strömparterren. Det har varit på tal att bygga en restaurang där. Men jag har läst i tidningarna att den tanken inte kan förverkligas på grund av erosionen. På samma sätt förhåller det sig givetvis när det gäller grunden under riksbyggnaderna.

Anders Gernandt och jag har väckt motion 1156. Vi riksdagsledamöter hinner inte läsa alla motioner i vårt dagliga arbete. Därför vågar jag påminna om vad som står i vår motion. Jag skall bara citera några få rader.

Under rubriken På bräcklig grund säger vi:

”Träkonstruktionen under riksdagshusets grundmurar är rötskadad, något som påvisas av svenska träforskningsinstitutet i bankoutskottets utlåtande 1968:48 där rötangreppen redovisas bl. a. med mikrofotografier.” Vidare skriver vi:

”Kostnader för grundförstärkning har dock ej redovisats, ehuru byggnadsstyrelsen själv tidigare påvisat behovet därav.” I dag talar man om att det kan ske om ca 30–40 år.

Under rubriken Framtidsaspekter skriver vi i vår motion:

”Hur skall riksdagsarbetet bedrivas i denna utbredda anläggning?” Ja, svaret är att vi skall ha personsökare. Vi skall få en fin dataväxel.

Mitt rum kommer att vara i bortersta huskroppen. På fyra minuter skall jag ta mig till plenisalen. All right, men de flesta håller nog till i korridoren utanför plenisalen.

Vidare frågar vi i motionen:

”Kan riksdagen fungera under ändrings- och förstärkningsarbeten, som kan komma att bedrivas under pågående riksdagsarbete?” Man förutsätter alltså att det kan tänkas att en förstärkning av grunden skall ske i framtiden. Jag har aldrig mött någon som vågat säga att något sådant är möjligt. Vet verkligen riksdagen vad som är på gång? Jag skall inte läsa mera ur motionen. Jag kan bara hänvisa den som är intresserad att ta del av vår motion. Vi har alltså fått uppgifterna från människor som kan den här saken. Vad jag vill säga är att om dessa fakta vore kända skulle opinionen säkert ha varit en annan i det här fallet.

Slutligen vill jag också tala om att jag har med mig en artikel av en arkitekt som inte alls är inblandad i detta, t. ex. i den meningen att han står bakom förslaget Samspel c. d. Han är pensionär, och han har lång erfarenhet av sådant här arbete. Han har beträffande riksdagshuset och säkerheten där

skrivit att det inte alls är fråga om säker grund. I artikeln, som är för lång att läsa upp, har han en samlande punkt på första sidan, där han säger att byggnadsstyrelsens rapport i mars 1981 är ofullständig, då den inte berör de närmast livsfarliga spänningarna i det invärtes murverket. Han hänvisar här till en rapport där man anser att det inte är någon fara på färde. Själv anser han däremot att det är det och visar att grunden blir allt sjukare och att det kan bli en katastrof inom överskådlig tid. Detta har byggnadsstyrelsen erkänt tidigare, framhåller han. Också träforskningsinstitutet har sagt att det är så. Han påstår också att Stockholms fastighetskontor, stadsbyggnadskontor, kammarkontor och generalplaneberedning 1974 uttalat i ett gemensamt yttrande om det utredningsmaterial som påstod att det inte längre var någon fara för grunden: Icke minst är utredningsmaterialet i de tekniska och ekonomiska frågorna knapphändigt, och synes det även opålitligt. Antagandet att dyrbara grundförstärkningar icke behöver utföras har knappast stöd i den expertutredning som redovisas. – Detta var alltså ett utlåtande från berörda myndigheter i Stockholms kommun.

Vi kommer inte längre, och jag yrkar givetvis inte bifall till motionen. Det är helt orealistiskt att försöka få gehör för motionskravet. Med sorg måste jag konstatera att det förmodligen inom en kort framtid kommer att stå klart för oss att de onödiga miljonrullningarna, som i dag uppgår till en slutsumma som är mycket högre än den som aviserades, kommer att följas av nya miljonrullningar och förmodligen av stora svårigheter för riksdagen i en nära framtid.

Anf. 113 ANDERS GERNANDT (c):

Fru talman! I egenskap av medmotionär kan jag instämma i det mesta som Tore Nilsson har anfört i ärendet. Men jag vill i mitt anförande särskilt uppehålla mig vid den fråga som representeras av den sista att-satsen i motionen. Det gäller frågan om förhållandet mellan riksdagen och den nuvarande representanten för upphovsrätten till arkitektförslaget *Samspel*.

Det mesta av agerandet i den frågan sker utanför kammarens handlingsområde men berör ändå riksdagens angelägenheter i hög grad. Jag vill gärna sätta tro till att byggnadsingenjör Olof af Forselles har utfört en viss kvantitet av studier, beräkningar och annan verksamhet för riksdagens räkning såsom ett nödvändigt och värdefullt underlag för framtagande av specifikationer för ombyggnadsplaner och arkitekttävling.

Olof af Forselles har mångårig och väl vitsordad erfarenhet av underhålls- och reparationsarbeten i det gamla riksdagshuset. Han hade därvid fortlöpande kontakter med bl. a. riksdagens förvaltningskontor. Det får därför anses vara sannolikt att han beredvilligt utförde även under hand begärda arbeten för riksdagen utan att omedelbart kräva ersättning härför. Detta skedde kanske i hans förhoppning om att senare få bli anlitad som konsult, entreprenör e. d. vid den förestående ombyggnaden. Han deltog också genom sin sakkunskap och lokalkännedom som delkonstruktör av tävlingsförslaget *Samspel*.

Sedan det, enligt mångas uppfattning, utmärkta förslaget Samspel inte blev godtaget av prisnämnden har af Forselles ställt anspråk på ersättning för tidigare utfört arbete åt riksdagen. Då skriftliga beställningar på dessa arbeten inte föreligger saknas formellt underlag för betalning av de fakturor som af Forselles har tillställt riksdagens förvaltningskontor. Förvaltningskontoret har därför inte ansett sig ha skäl att utbetala någon ersättning till af Forselles.

Under den förhållandevis långa tid som ifrågavarande mellanhavande med riksdagens förvaltningskontor har rått har Olof af Forselles, av olika skäl, haft mycket små möjligheter att anskaffa och genomföra arbetsuppgifter i egen regi på den öppna marknaden. Det gäller arbeten av den karaktär som han under tidigare verksamhet har utfört och är specialiserad på i sin egenskap av kulturbyggnadskonsult. af Forselles har upplevt svårigheten att få arbetsuppgifter som starkt personliga motgångar, och detta i förening med en serie hårda ekonomiska belastningar har utgjort en synnerligen stark press på hans person. Det är nog inte överord att tala om en personlig tragedi. Vilka skälen till denna beklagliga situation än är, så har det för af Forselles mycket besvärande tillståndet inträtt vid tidpunkten för redovisningen av resultatet av arkitekttävlingen om riksdagshuset.

I dagens läge råder fortfarande ett tvisteförhållande mellan af Forselles och riksdagen. Alla parter är naturligtvis angelägna om att komma till ett avslut på detta så snart som möjligt. För af Forselles del synes det vara mest angeläget att återigen kunna få påbörja sådana arbetsuppgifter i samhället som han är specialiserad på. Men som förhållandet nu är synes det erfordras ett välvilligt och positivt handlande från riksdagens sida – kanske någon form av moralisk eller ekonomisk starthjälp – för att äntligen få slut på det här ihållande ärendet. Olof af Forselles höga och unika kvalifikationer som kulturbyggnadskonsult torde vara odiskutabla, varför hans värde i samhället borde tillvaratas och utnyttjas så snart som möjligt. Jag kan inte här i kammaren föreslå några lämpliga lösningar av mellanhavandet, men som riksdagsledamot, motionär och medmänniska vill jag – från denna talarstol – enträget vädja till alla de organ och personer inom riksdagen som har ifrågavarande befogenheter att verkligen bjuda till för att äntligen uppnå en moraliskt försvarbar lösning på ärendet.

Fru talman! Jag har inte något yrkande utöver utskottets, men jag vill respektfullt be alla dem som på något sätt har inflytande på det här ärendets slutförande – vilket sker utanför kammarens handläggningsområde – att visa förståelse och generositet och att därvid utsträcka sin välvilja så långt som möjligt inom de formella gränserna.

Anf. 114 BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Riksdagen har upprepade gånger beslutat i de frågor som nu diskuteras. Arbetet med ombyggnaderna av de gamla riksbyggnaderna är i full gång. Det arbetet fortskrider enligt riksdagens tidigare beslut och fastlagda planer. Det finns inget som nu tyder på att dessa planer inte skulle kunna hållas. Men att, som Tore Nilsson och Anders Gernandt tydligen vill i

sin motion, föra in helt nya moment i dispositionen av byggnaderna, skulle onckligen ha kastat mycket av hela planeringen över ända. Det förslag, Samspel, som Tore Nilsson och Anders Gernandt genom åren så varmt har rekommenderat, har prövats i vederbörlig ordning, och riksdagen har vid upprepade tillfällen avvisat motioner till förmån för detta förslag.

Med hänvisning till dessa tidigare ställningstaganden avstyrker utskottet även årets motion. Jag bör kanske understryka att utskottet härvid är helt enigt. Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

21 § Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1981/82:16 Flygutbildning av vissa läkare inom försvarsmakten

Utskottets hemställan bifölls.

22 § Medelsanvisningen till radio och television, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1981/82:18 om medelsanvisningen till radio och television, m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 115 FÖRSTE VICE TALMANNEN: I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 116 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Mediepolitikens viktigaste uppgift är att fördjupa och förstärka demokratin. Varje människa är genom grundlagen tillförsäkrad yttrandefrihet och rätt att både ge och ta emot information. Mediepolitiken är ett viktigt medel för att förverkliga dessa rättigheter.

Samhället har därför ansvar för att garantera mångfald och integritet i medierna. Marknadskrafterna får inte avgöra mediestrukturens utformning. Erfarenheten visar att det skulle leda till en koncentration av enskilt ägande som inte skulle tillgodose kravet på mångsidighet. De svagas röster skulle i den mediestrukturen komma att tystas.

De som arbetar inom medierna skall ha rätt att verka fritt och självständigt. Den redaktionella friheten måste upprätthållas. Men detta lägger samtidigt ett stort ansvar på journalister och övrig mediepersonal. Deras tillgång till medierna måste utnyttjas, så att kravet på kvalitet och mångsidighet tillgodoses. När det gäller radio och TV är det ett oavvisligt

krav att reglerna om opartiskhet, saklighet och balans i programutbudet respekteras.

Radio- och TV-verksamheten skall bedrivas genom ett företag i allmänhetens tjänst. Riksdagen har utfärdat de grundläggande reglerna för verksamheten, men måste avstå från detaljstyrning och inblandning i programverksamhetens innehåll. När det gäller utformningen av programmen får inte någon inblandning ske från riksdagen, andra statliga organ eller andra maktcentra.

En rad av de motioner som årligen väcks i riksdagen uttrycker en vilja att styra programmets innehåll eller utformning. Dessa motioner måste med konsekvens avvisas. Det kan förefalla som om vi i kulturutskottet är okänsliga och kanske likgiltiga för de synpunkter som motionärer och grupper i samhället anför om programmen i radio och TV. Men med samma konsekvens som vi hävdar programbolagens skyldighet att uppfylla lagar och avtal på detta område, måste vi hävda riksdagens skyldighet att själv respektera ingångna avtal. Enligt dessa avtal skall programbolagen självständigt avgöra innehåll och utformning av programmen. Men jag upprepar: I verksamheten skall kraven på saklighet, opartiskhet och balans i programutbudet respekteras.

För att säkerställa radio- och TV-verksamhetens integritet måste programproduktionen vara oberoende av kommersiella intressen. Reklamfinansiering av radio och TV har därför inte tillåtits i Sverige. Jag menar att det har varit av mycket stor betydelse att vi på detta sätt kunnat hålla etermedierna fria från reklamfinansiering.

Varför har vi inte accepterat reklamfinansiering av radio och TV?

Ja, det är främst av två skäl.

För det första skulle reklamfinansiering komma att menligt påverka programverksamheten. Annonsörerna är av naturliga skäl intresserade av att nå så många och så köpstarka grupper av lyssnare och tittare som möjligt. De har mindre intresse av minoriteter och köpsvaga grupper. Varje påverkan av programverksamheten, direkt eller indirekt, som annonsörerna skulle kunna åstadkomma skulle innebära en kränkning av programbolagens integritet och en inskränkning av den redaktionella friheten. Detta kan inte accepteras i ett medium som skall stå i allmänhetens tjänst. För att upprätthålla sin ställning som "public service"-företag måste Sveriges Radio därför stå fri från kommersiella intressen.

För det andra skulle reklamfinansiering av etermedierna få konsekvenser för dagspressen. Vi befarar att dess ekonomi då skulle försvagas ytterligare. Det skulle leda till behov av ökat statligt presstödet eller nedläggning av flera tidningar. Det senare vore ett allvarligt hot mot mångfalden på tidningsområdet.

Nu har de kommersiella krafterna starkt ökat trycket på att få komma in med reklam i TV. Svenska PR-byråer har påpassligt presenterat ett material som påstås bevisa att TV-reklam alls icke utgör något hot mot dagspressens ekonomi – snarast tvärtom, om man får tro reklamen.

Dessa påtryckningar har redan haft den effekten att folkpartiet nu tagit ett

steg åt höger i denna fråga.

Trots tappra insatser av utbildningsminister Jan-Erik Wikström på folkpartiets landsmöte röstade en majoritet för införande av TV-reklam.

Jag vill gärna ge Jan-Erik Wikström en eloge för hans energiska försök att övertyga landsmötet. Men det var förgäves. Reklamintressenas lobbyverksamhet var tydligen starkare. Beslutet vid folkpartiets landsmöte avtecknar sig nu i kulturutskottets betänkande. Vid tidigare riksdagsbehandling av frågan om reklamfinansiering har moderaterna fått vara ensamma om sin plädering för reklamen. Nu har de fått sällskap av folkpartiet, även om det sker i en särskild reservation.

Det är emellertid glädjande att centerpartiet här fortfarande intar en konsekvent linje. Det finns därför en klar majoritet i riksdagen för att även i fortsättningen hålla radio och television fria från reklamfinansiering. När den kommande mediekommittén skall pröva olika finansieringsvägar för Sveriges Radio bör alltså reklamfinansiering, enligt utskottsmajoritetens uppfattning, uteslutas.

Får jag sedan om denna mediekommitté säga att vi hälsar med tillfredsställelse att den skall komma till stånd. Det är också bra att den görs parlamentarisk.

Vi står inför en snabb utveckling på medieområdet. Ny teknik förändrar förutsättningarna både på etermedieområdet och på pressens område. Kostnadsbilden förändras – dramatiskt, menar somliga. Det internationella beroendet ökar. Det finns därför många svåra frågor att ta ställning till. Den snabba utvecklingen gör att massmedieföretag och politiska beslutsfattare har svårt att hinna följa med. Helst bör besluten komma före – så att de kan påverka, inte bara konfirmera utvecklingen.

Jag är angelägen att betona massmediernas kulturpolitiska betydelse. Innehållet, omfattningen och sättet att utnyttja massmedier speglar i högre grad vår kulturmiljö. Det är därför viktigt att i diskussioner om massmedierna hävda de kulturpolitiska målen. De måste vara utgångspunkt för den nya mediekommitténs arbete.

Det finns nu tyvärr en tydlig tendens att förskjuta mediedebatten från de kulturpolitiska målen till andra – tekniska och industripolitiska – mål. Denna viljeinriktning är särskilt framträdande i moderaternas mediepolitik. Även om det inte i och för sig är överraskande så är det icke mindre alarmerande.

Jag skall slutligen med några ord beröra den socialdemokratiska reservationen nr 4. Eftersom vi senare under denna session skall ha en debatt om närradio och allemansradio skall jag nu fatta mig kort på denna punkt.

Låt mig ändå säga redan i den här debatten att det är utomordentligt anmärkningsvärt att regeringen nu har lagt fram en proposition om permanentning av närradio trots att försöksverksamheten inte slutförts. Närradiokommittén har inte getts möjlighet att avge ett slutbetänkande. Remissinstanserna har bara haft preliminära förslag att utgå ifrån. Den jämförande lokala radioverksamhet – den s. k. allemansradion – som riksdagen beställt har närradiokommittén och remissinstanserna inte fått

någon möjlighet att uttala sig om. Eftersom försöken med allemansradio i Ängelholm och Ljusdal på grund av folkpartiets motstånd inte kom till stånd förrän i februari i fjol, anser vi att riksdagen bör uttala sig för en förlängning av dessa försök. För att man skall få en bredare erfarenhet av allemansradio bör ytterligare ett antal lokala försök snabbt komma till stånd.

Vi socialdemokrater anser det viktigt att medicopolitiken får en stark lokal förankring. Den skall möjliggöra en öppen demokratisk kommunikation som alla kan delta i. Vi vill stimulera till delaktighet i samhällsarbete och stärka det lokala kulturlivet. Allemansradio har visat sig kunna tillgodose dessa krav. Vi bör därför bygga ut fler försök med allemansradio och noggrant pröva dess olika möjligheter innan riksdagen binder sig för vilka former den lokala radioverksamheten skall ges.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 4 och i övrigt till kulturutskottets betänkande.

Anf. 117 GUNNEL LILJEGREN (m):

Fru talman! I enighet föreslår kulturutskottet i detta betänkande anvisning av medel till Sveriges Radio och dess verksamhet – enighet om såväl reformutrymme som besparingskrav. Men när vi kommer till frågan om riktlinjer för hanteringen av nya medier och för den framtida finansieringen av etermedier, råder det mycket divergerande uppfattningar.

Statsrådet Wikström har i budgetpropositionen aviserat tillsättandet av en ny massmediekommitté, som skall följa medieutvecklingen under de närmaste åren och bedöma konsekvenserna av de nya tekniker som håller på att utvecklas och delvis redan tagits i bruk. Det gäller främst televisionsfrågor, video, text-TV, teledata, kabel-TV och satellit-TV. Utskottet har erfarit att denna kommitté kommer att få parlamentarisk sammansättning, vilket vi från moderat håll finner tacknämligt. Men såsom framgår av vår reservation nr 1 anser vi det helt nödvändigt att också kompetent branschfolk knyts till utredningen – utskottets majoritet är nöjd med att arbetet bedrivs i nära kontakt med sakkunniga inom olika berörda områden.

De nya medierna är emellertid inte bara en kulturpolitisk angelägenhet. De berör också industripolitiken. Vi ligger i Sverige långt framme när det gäller informationsteknologi – att hålla den kompetensen uppe måste vara utomordentligt viktigt för svensk industri. Informationsteknologiutredningen presenterade i sitt betänkande SOU 1981:45 vissa angelägna förslag rörande text-TV, teledata etc., men det har ändå inte aviserats någon proposition på detta område. För att den tekniska sidan skall vara väl tillgodosedd och inte komma bort i hanteringen också denna gång har vi moderater ställt krav på att branschsakkunniga inom informationsteknologin redan från början skall ingå i den nya utredningen och att detta skall ges regeringen till känna. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Vad beträffar de direktiv som kommittén skall arbeta efter är utskottet enigt om att utgångspunkten skall vara att slå vakt om yttrandefrihet och mångfald. Det krav på näringsfrihet som också förs fram såväl i den moderata partimotionen som i en enskild motion av Anders Björck väcker däremot

ingen entusiasm hos utskottets majoritet. Sedan länge föreligger det på radio-TV-området ett monopol, som så sakta börjar mjukas upp. Det är en *lovande utveckling*. Men samtidigt finns en motsatt strävan, nämligen att föra in så mycket som möjligt av de nya medierna under Sveriges Radio-koncernens domvärjo. Detta anser vi principiellt betänkligt. Mångfald och yttrandefrihet garanteras bäst, anser vi, om de nya medierna får en gentemot Sveriges Radio självständig ställning. Det är den ena tyngdpunkten i vår reservation 2.

Den andra gäller en kär gammal tvistefråga, som utskottsordföranden tog upp, nämligen den eventuella reklamfinansieringen av radio-TV. I betänkanden från kulturutskottet och därav föranledda riksdagsbeslut från 1975 och framåt avslås regelmässigt moderata motionsyrkanden om att denna finansieringsform skall utredas. Utskottsmajoriteten intar fortfarande – jag vågar säga – den förlegade inställningen att kommersiell reklam i radio-TV skall avvisas, men inte desto mindre förordar man att olika finansieringsformer skall utredas. Med denna väsentliga inskränkning blir det inte särskilt *många nya finansieringsformer att utreda*.

Runt om i världen förekommer reklamfinansiering. En lämplig modell är reklam i block om t. ex. fem minuter på i förväg angivna tider utan att bryta pågående program. Ibland hör man farhågor uttalas för att annonsörerna kan komma att påverka programsättningen – senast av utskottsordföranden. En möjlighet att undvika sådan påverkan är naturligtvis att låta ett fristående företag ta hand om reklamförsäljningen, men allt detta är frågor som bör tacklas av den nya utredningen.

Georg Andersson berörde den undersökning som avsåg att utröna om TV-reklam innebär skada för dagspressen. Han försökte slinka över den litet i förbigående. Men jag skulle vilja referera litet av vad den har kommit fram till. 13 länder ingick i undersökningen. Den omfattade tre huvudfrågor, och jag vill redovisa frågorna och svaren i sammandrag.

1. Tenderar TV-reklam att minska dagspressens andel av de totala reklamkostnaderna? Svaret var att pressen inte i något av länderna förlorat andelar av reklamkostnaderna.

2. Är de totala reklamkostnaderna högre i länder med reklam-TV? Svar: Totalkostnaderna har inte visat sig vara högre i länder med än i länder utan TV-reklam.

3. Har olika reklammediers, dvs. press, direktreklam, utomhusreklam, TV-reklam etc., andelar av de totala reklamkostnaderna utvecklats på skilda sätt i länder med resp. utan TV-reklam? Svar: I länder med hög andel TV-reklam är direktreklamens andel låg. Så är förhållandet i Finland, Frankrike, Västtyskland och Österrike. I länder där andelen TV-reklam är låg, har andelen direktreklam visat sig vara högre, t. ex. i Holland och Schweiz.

Undersökningen visar alltså att TV-reklamen i första hand gått ut över direktreklamen och inte över dagspressen. Jag kan ge Georg Andersson rätt i att man naturligtvis inte får hårdra resultaten av en sådan här undersökning. Det återstår att analysera förhållandena på just den svenska mediemarkna-

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

den, och detta bör kommittén göra. Men eftersom den refererade undersökningen har bedömts som statistiskt relevant också av oberoende massmedieforskare, bör den kunna tjäna som en liten fingervisning.

Vi moderater kan notera att tiden arbetar för oss när det gäller reklamfinansiering av etermedieprogram. Tiden är inte mogen än, skrev Arbetarbladet i går. Det tycks mig emellertid som om den mognar allt snabbare. Arbetarbladet var inte helt avvisande, och för inte länge sedan uttalade sig folkpartiets landsmöte för en utredning om reklamfinansieringen. Mot den bakgrunden är folkpartireservationen rörande utredningsdirektiven för massmediekommittén något förbryllande.

Från moderat håll har vi – i avvaktan på att tiden skall mogna – velat ge regeringen till känna att utredningsdirektiven också skall innefatta reklamfinansiering av etermedieprogram. Jag yrkar därför bifall också till vår andra reservation.

Så några ord om mina med fleras enskilda motioner, som ingår i den stora grupp som alltid avstyrks med hänvisning till att radio- och TV-bolagen själva har att utforma sin programverksamhet. Jag tror mig inte kunna *direkt* påverka programverksamheten med t. ex. en motion om sändningar på polska för gruppen gamla och nya polska invandrare och flyktingar. Men det är otvivelaktigt så att ett starkt stöd i sak från utskottet – trots formellt avslag – indirekt utgör en fingervisning. I det fall jag tog som exempel har jag fått flera hundra sympatityttringar brevlades från i Sverige bosatta polacker, och dessa brev ämnar jag vidarebefordra till Sveriges Radio.

Också i fråga om den motion som jag väckt tillsammans med Knut Billing, nr 1325, om en sändare på Åland för förmedling till Sverige av finska TV-program, får jag hålla till godo med utskottets avslagsyrkande. Trots det är jag optimistisk nog att tro att motionen, tillsammans med utskottets betänkande, för frågan något närmare sin lösning.

I dessa båda sista frågor har jag inget annat yrkande än utskottet.

Anf. 118 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Moderaterna hävdar yttrandefrihet och mångfald, säger man. Men jag har ett intryck av att det är ett diffust resonemang man för. Man täcker över sin mediepolitik med sådana här vackra ord.

Inunder döljer sig andra starka intressen. Nu pläderar man för att industrifolk skall få en speciell ställning i den nya mediekommittén. Nu skall de kulturpolitiska resonemangen föras litet åt sidan till förmån för industripolitiska. Men det är ju de kulturpolitiska resonemangen som lägger grunden för målen yttrandefrihet och mångfald.

När man från moderat håll för in begreppet näringsfrihet, tycker jag att det tarvar en närmare förklaring. Vad är det man är ute efter? Vi har sett ganska avskräckande exempel på medicsituationen i en del länder, där man lämnat all styrning därhän och låtit marknadskrafterna utvecklas fritt. Det är ganska avskräckande. Tiden medger inte att jag närmare beskriver situationen t. ex. i Italien.

Gunnel Liljegren säger som så ofta tidigare att detta med reklamfinansie-

ring är någonting fint, någonting nytt och någonting bra och att vi som är motståndare till reklamfinansiering intar en förlegad ståndpunkt.

Jag vill fråga: Vad vinner vi med reklam-TV, om vi nu går in för en sådan? Jag har redovisat de farhågor som finns. Skall vi övervinna dessa farhågor måste man ha någonting bra att erbjuda, dvs. kunna peka på några stora vinster. Jag kan inte förstå att programverksamheten på något sätt blir billigare med reklamfinansiering, och det är ytterst konsumenterna som får betala kalaset. Jag kan heller inte som tittare inse att jag får bättre behållning av en kväll framför TV, när det förekommer ett antal minuter eller kanske en halv timmes reklam.

Nu har man fått draghjälp av Svenska PR-Byrån. Den har skickat ut sin snygga broschyr om den undersökning man gjort och där man fått de svar man ville ha. Vi har fått broschyren gratis, medan andra som vill ha den får betala 150 kr., så den får väl inte så stor spridning. Ta inte för gott vad som står där! Jag tycker det är en ganska ytlig beskrivning av den situation som kan uppstå på dagspressområdet. Jag tycker att man verkligen skall akta sig för att ta detta för gott.

Anf. 119 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Fru talman! Det är inte lätt att tillfredsställa herr utskottsordföranden beträffande fördelarna med reklamfinansiering – det vet jag sedan förut.

Jag kan inte finna att förhållandena i Italien, som vi båda studerade tillsammans, var till alla delar avskräckande. Inte heller kan jag finna att de är det i Finland eller ens i Amerika, fastän man där bryter pågående program, något som det aldrig varit tal om i någon av de tidigare propåer vi kommit med.

Men för att hålla oss till Sverige har vi i dagarna fått en redovisning från Sveriges Radios publik- och programforskning, kallad Priset på radio och TV. Det är en undersökning av allmänhetens uppfattning om och inställning till olika sätt att finansiera Sveriges Radio.

En fråga som ställts gäller inställningen till reklam i TV. Ungefär hälften av de tillfrågade hade redan sett reklam i TV utomlands. De tillfrågades om de tyckte att reklam var bra, dålig eller både bra och dålig. 31 ansåg att den var bra, 21 att den var dålig och 42 att den var både bra och dålig. Med bra menas väl antingen underhållande eller informativ. Det är ett ganska platt ordval i den här utredningen. Det är realistiskt att tro att reklamslag precis som på bio är både positiva och negativa. Så är det ju med alla TV-program, och det finns ingen anledning att dramatisera frågan.

Detta är en kulturpolitisk fråga. Vad skulle man vinna med reklam i TV? frågar Georg Andersson. Naturligtvis skulle det innebära vinst. I de länder som den här undersökningen refererade hade reklamen i TV gått ut över direktreklamen.

Men måste inte vi som ömmar för dagspressen fråga oss om dagspressen inte skulle drabbas hårdast av att TV-avgifterna måste höjas. Resultatet om vi inte inför reklam i TV blir ofrånkomligen att licensavgifterna måste höjas. Människor måste kanske välja – skall vi avstå från att prenumerera på en

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

tidning eller skall vi avstå från TV? Det förvånar mig att socialdemokraterna fortfarande skyggar för att få en fullständig information i reklamfrågan. Jag har inte pläderat för omedelbart införande av reklam i TV, utan för att det skall ingå i utredningsdirektiven att utreda frågan. Alla de frågor som Georg Andersson ställt till oss moderater kan ställas till utredningen, och vi får i sinom tid svar på dem.

Anf. 120 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan förstå Gunnel Liljegren utifrån hennes utgångspunkter. Hon har inget principiellt motstånd mot reklamfinansieringen, utan ser gärna att den införs. Därför är det naturligt för henne att kräva att detta skall in i utredningsarbetet. Men har man ett principiellt motstånd, en övertygelse om att det är viktigt att försöka undvika reklamfinansiering, då skall man inte gripa sig an med en utredning om vilken form av TV-reklamfinansiering man skall införa och hur. Då är det naturligt att ställa kravet på den nya medickommittén att pröva andra finansieringsvägar.

Det finns andra finansieringsvägar. Det är icke uteslutet att fortsättningsvis höja mottagaravgiften något. Vi kan inte avsvära oss den möjligheten. Men jag tror att man här målar upp en skräckbild. Om vi i början på 1970-talet hade talat om vad mottagaravgifterna skulle uppgå till i dag, skulle man sagt att det är orimligt. På motsvarande sätt tror jag framtiden ändå ger utrymme för viss höjning av mottagaravgiften.

Vi har i vår motion om alternativa finansieringsvägar pekat på den ordning man har i Norge, där man har en viss avgift på apparaturen och på det sättet skapar en delfinansiering av själva TV- och radioverksamheten.

Sedan återkommer Gunnel Liljegren till undersökningarna. Jag vill än en gång varna för den ytliga bild den här speciella reklambyrå har redovisat för oss. På samma sätt tror jag det finns anledning att med en nypa salt ta de opinionsmätningar i övrigt som Gunnel Liljegren redovisade. Frågan är komplicerad, man kan inte bara gå ut på gatan och fråga: Ja eller nej till reklamfinansiering?

Kvar står frågan vad vi skulle vinna. Vi skall ändå sammantaget i detta nationalhushåll betala programverksamheten. Det är konsumenterna som får stå för den kostnaden. Vi måste naturligtvis iakta en stram ekonomi också inom mediaområdet och möta utvecklingen med stor sparsamhet. Men jag är, som sagt, icke främmande för att man successivt också höjer mottagaravgiften.

Anf. 121 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Fru talman! Det finns inga djupare analyser att stödja sig på. Jag får hålla mig till Sveriges Radios publik- och programforsknings lilla skrift som visar att det redan nu är ett stort motstånd mot höjda mottagaravgifter. 66 av 140 anser att programmen i dag inte är värda pengarna, står det här.

Man har också gjort en enkät där man presenterar ungefär den modell på reklamslag som massmedieutredningen på sin tid förordade, dvs. tolv minuters reklamslag före och efter nyhetsprogrammen i varje kanal. Då

fick man fram att 75 personer förklarade sig nöjda, ganska nöjda eller mycket nöjda, medan 18 skulle hamna under gränsen och vara ganska missnöjda eller mycket missnöjda.

Jag vill inte alls godta dessa siffror utan vidare. Jag tar dem så gärna med två nypor salt, men de är en fingervisning, och man kan behöva analysera saken djupare.

Anf. 122 KERSTIN ANÉR (fp):

Fru talman! Som redan tidigare har framgått av debatten är en av de väsentliga frågorna i utskottsbetänkandet och i den del av budgetpropositionen som här kommer i fråga just den som handlar om den nya massmediekommittén, som snart skall sammankallas och som skall förbereda nästa radioavtal.

Denna kommitté kommer att få ett stort och viktigt uppdrag: att se till att samhället och statsmakterna på rätt sätt utnyttjar de olika former av medier som finns och som håller på att införas. Ur liberal synpunkt är det då en grundläggande princip att det skydd som det tryckta ordets frihet har i dag så långt som möjligt får gälla för alla andra uttrycksformer och tekniska medier. Mediepolitiken skall alltså främst vara inriktad på att främja sådana grundläggande demokratiska värden som yttrandefrihet, etableringsfrihet och informationsfrihet. Det är inte den form man väljer att uttrycka sig i som skall bestämma rätten att uttrycka sig.

Utifrån dessa principer anser vi att den nya massmediekommittén bör arbeta.

Det blir sedan fråga om att tillämpa denna frihet på en mängd praktiska detaljer. Det inslag som dragit till sig mest uppmärksamhet vid det här tillfället och i kammaren i kväll är givetvis finansieringsfrågan. Här har utskottets majoritet liksom tidigare under åren följt den linjen att man får överväga olika finansieringsformer men icke reklam eller betald TV. Folkpartiet har den här gången reserverat sig för att kommittén bör få överväga olika finansieringsformer utan att någon av dem i förväg utesluts. Detta är ett nytt ställningstagande av vårt parti i jämförelse med tidigare, och jag skall lämna en kort förklaring till det.

Inom folkpartiet har under en rad år delade meningar rått om huruvida reklam bör tillåtas i radio och TV eller inte. Ingen har förespråkat ett system av samma typ som det amerikanska t. ex., där reklamen tillåts att störa programmen och styra bolagens programval. Men en växande del av partiet har velat ha reklam inom bestämda gränser och på bestämda tider, som ligger mellan programmen, och finansierad på så sätt att annonsörerna inte kan få inflytande på innehållet i programmen. Vid partiets senaste landsmöte segrade denna linje. Den grundade sig i stor utsträckning på dels faran av att utländska satellitprogram kommer att sända reklam till Sverige, så att vi i alla fall får reklam, men pengarna för den reklamen går då till utländska företag i stället för till Sveriges Radio, som kan behöva dem, dels på erfarenheter från Finland vilka visar att dagspressen kanske inte blir särskilt mycket lidande på minskad annonsering. – Jag vill understryka att vad däremot ingen tog del av

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

var den 150-kronorsutredning som har blivit så omtalad de senaste dagarna. Såvitt det är bekant är utbildningsministern den enda folkpartisten som fått den utredningen i förväg, och han har som vi vet inte tagit intryck av den.

Det är ju hotet mot dagspressen, ifall reklammedel i stor utsträckning skulle tas från den och ges åt andra medier, som i alla dessa år varit det tyngst vägande skälet till att vi inte har velat ha reklam i TV. Nu ansåg emellertid en majoritet vid fp:s landsmöte att detta hot inte är särskilt farligt och att det i stället är TV:s finanser som utan reklam kan bli så dåliga att det kan bli risk för att kvaliteten avsevärt försämras. Vi som representerar partiet i kulturutskottet ställer oss givetvis lojala med förespråkarna för denna linje.

Partiets avsikt med att ge också reklamfinansieringen av TV en chans är alltså inte att lägga några nya bojor på TV, utan tvärtom att öka möjligheterna för frihet och mångsidighet på detta område. Även de nyaste medierna skall ju användas som de gamla i tryckfrihetens och yttrandefrihetens tjänst. Avsteg från mediefriheten kan vara berättigade i vissa fall av flagrant missbruk – såsom i en del av de videoprogram som säljs i dag – men det är alltid avstegen som måste rättfärdigas särskilt, inte friheten. Vi vill därför i vår reservation ge massmediekommittén möjlighet att utan inskränkningar undersöka alla finansieringssätt för att se vilka som kan användas.

Slutligen vill även jag, fru talman, säga ett par ord om alla de motioner som vi alltid brukar ha att behandla och som yrkar på uttalanden om hur radioprogrammen bör utformas eller inte bör utformas. Motionärerna har mycket riktigt fått det sedvanliga svaret att radiobolagen själva har ansvaret, med radionämnden som klagoinstans. Men vi har markerat ett positivt intresse för några av problemen. Särskilt vill jag nämna en grupp motioner, nämligen nr 306, 307, 1770, 412 och 1318, som alla, på delvis olika sätt, handlar om de hörselskadades rätt till program som de kan förstå. Där understryker utskottet väldigt noga att en viktig del av radiobolagens ansvar är att se till att denna grupp människor i möjligaste mån kan ta del av samma program som andra och att deras särbehov, t. ex. av program på teckenspråk, inte negligeras. Inte minst viktigt är det att nyhetsprogram som är avsedda att vara textade också verkligen blir det, så att redaktionerna inte i onödan knappar in på den korta tid då det finns textade nyheter i TV.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 3 och i övrigt till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 123 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Det finns ett finskt ordspråk som säger att tiden rinner bort i funderingar, dagen flyr alltmedan vi vänder på huvudet. Även om detta låter som en banalitet, så är det ett faktum att regeringen år efter år fört en strutsolitik – den har vägrat att inse realiteter och i stället så att säga stuckit huvudet i sanden inför medieutvecklingen. Det är en utveckling som under de senaste åren beskrivits på en rad skilda sätt. En häst i sken är kanske det

mest träffande – myntat av mediedebattören Lasse Svanberg.

Nåväl – nu har regeringen äntligen insett att medan gräset gror, så dör kon. Utbildningsminister Jan-Erik Wikström har föreslagit att en medicommitté skall tillsättas för att bedöma saken och komma med förslag till åtgärder när det gäller de nya medierna. Från vänsterpartiet kommunisternas sida välkomnar vi förslaget – vi ser det som något positivt, för vi tycker att det aldrig är för sent att försöka påverka och styra framtiden. Och en styrning framstår, fru talman, som alltmer ofrånkomlig, om inte kultur- och medieområdena under detta decennium och det kommande decenniet helt skall fastna i multinationella storbolags snärjande garn.

Vpk:s utgångspunkt är klar. Samhället kan och får inte avsvära sig sitt ansvar för denna elektroniska revolution. Det är en revolution som kommer att gripa mycket djupt in i människornas vardag, och då tänker jag särskilt på barnens och ungdomens. Samhället måste här, som på så många andra områden, styra utvecklingen för att få en demokratisk sådan, och inte överlåta detta åt marknadskrafternas spel. Vad dessa stått och står för visar ju inte minst videoutvecklingen. Den så omskrutna självsaneringen är förvisso inte särskilt iögonfallande!

Fru talman! Jag är medveten om att det finns djupa ideologiska skillnader mellan vårt parti och de partier som ingår i regeringen, liksom moderaterna. Dessa tre partier är i huvudsak motståndare till en styrning, då de hävdar att en sådan skulle få negativa återverkningar på vad de kallar människornas valfrihet.

Vi anser motsatsen vara fallet. Vill man slå vakt om valfriheten och mångfalden och vill man verka för ett decentraliserat kultur- och informationsutbud, så måste samhället få möjlighet att styra och ge alternativen till skräpet en chans. Därför är den här kommittén så viktig, och jag vill, fru talman, helt kort kommentera dess uppgifter.

Att kommittén är viktig förstår vi efter att ha hört tidigare inlägg här, och vi ser det av de reservationer som finns fogade till kulturutskottets betänkande och som tar upp just direktiven till kommittén.

För det första måste kommittén få en bred parlamentarisk förankring. Därmed avser vi att samtliga i riksdagen ingående partier måste finnas med. Det vore orimligt att också den här gången utestänga det parti som kanske står för andra ståndpunkter än de övriga partierna – därmed beskärs yttrandefriheten.

För det andra måste en kommersialisering av radio- och TV-verksamheten förhindras. Det gäller såväl de propåer som har kommit om betal-TV som en eventuell reklamfinansiering. Det är positivt och bra att kulturutskottet bestämt säger ifrån att det inte bör ingå i massmediekommitténs uppgifter att överväga en reklamfinansiering. Det är däremot mycket oroande att nu också folkpartiet slutit upp bakom högerns företagsvänliga men folkfientliga linje.

Sveriges Radio-TV svarar för, och kommer också i framtiden att svara för, en mycket väsentlig del av människornas kultur- och informationsutbud. Vi är alla överens om att det skall vara ett företag i allmänhetens tjänst. Friheten

Nr 108

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

från politisk styrning och oberoendet av mäktiga finans- och kapitalintressen har otvivelaktigt gett radion och TV:n i Sverige möjligheter till outhärliga insatser för kulturen och för en engagerande samhällsinformation – många gånger både uppkäftigt och utmanande, vilket har varit bra för samhällsdebatten. När den förflockande och utarmade mediakulturen i övrigt brer ut sig, framstår denna funktion som allt väsentligare.

En reklamfinansiering är enligt vår uppfattning helt oacceptabel, inte bara därför att den skulle försvaga andra röster – jag tänker på dagspressen – utan också därför att ett värnande om den fristående funktion som Sveriges Radio-TV i dag har också innebär ett värnande om kvaliteten.

När Kerstin Anér och Gunnel Liljegren förespråkar reklam-TV, säger de att det inte finns någon anledning att dramatisera frågan. Jag tycker att det finns anledning att göra det – av en rad skäl. Som Gunnel Liljegren själv framhöll arbetar uppenbarligen tiden för moderaterna, nu när de också har fått med sig folkpartiet på sin linje.

När Kerstin Anér och Gunnel Liljegren diskuterar frågan, tar de över huvud taget inte upp den inverkan som reklamen har på såväl programverksamheten i stort som programstrukturen i sig. Gunnel Liljegren vill gärna återropa PR-Byråns rapport och jämföra med andra länder. Men gör då det också när det gäller reklamfinansiering! Georg Andersson nämnde Italien som ett avskräckande exempel på hur det kan bli när man har reklamfinansiering. Jag skulle kunna räkna upp en rad andra länder, där kvaliteten på programmen är klart dålig.

Talet om att dramatisera gäller f. ö. också dagspressen. Den rapport som PR-Byrån har presenterat är en klar partsinlaga och alltför förenklad för att den skall kunna tas på allvar. Det är också ett faktum att man inte kan flytta över erfarenheter från ett land till ett annat med en helt annan struktur, vilket vi har i Sverige.

Fru talman! I vpk-motionen om radio och TV pekar vi på och varnar för en annan oroväckande utveckling, nämligen den stegvisa utläggning av centrala servicefunktioner på den kommersiella marknaden som nu sker. Denna utveckling sammanhänger naturligtvis inte bara med uppsplittringen, som jag återkommer till, utan också med den reella resursminskningen. Om Sveriges Radio-TV skall kunna möta den kommande utvecklingen och kunna fullgöra sina uppgifter, krävs på sikt mer pengar. Så långt tror jag att vi alla är överens, men pengarna måste tas fram på annat sätt än genom reklamfinansiering. Avgiftsbeläggning av viss elektronisk utrustning är en väg som vi pekat på under flera år.

För det tredje bör kommittén, enligt vår motion, få till uppgift att granska hur man skall kunna stärka programverksamheten och integriteten. Jag skall inte ånyo ta upp omorganisationen, som vi fortfarande anser vara inte bara kostsam utan också försvagande ur en rad andra aspekter. Men vi vill framhålla att moderbolagets ställning bör stärkas.

Fru talman! Det finns mycket mer att beröra som vi har dragit fram i ljustet i vår motion. Raul Blücher kommer senare i debatten att ta upp just lokalradion och utvecklingen av en bättre och mer decentraliserad service.

Men låt mig ta upp en sak som berör möjligheterna för ett public service-företag att bemöta en alltmer ökande kommersiell konkurrens, nämligen frågan om att göra TV-programmen tillgängliga via video.

I propositionen redovisades att det pågick förhandlingar om de upphovsrättsliga problemen. Detta är en mycket svår fråga, men dess lösning underlättades förvisso inte av utbildningsminister Jan-Erik Wikströms elefantinhopp, genom hans uttalande att "sköter ni er inte, så lagstiftar vi". Sådant brukar ju inte annars utmärka utbildningsministern – för att åter dra en parallell till videovåldsdiskussionen. Kulturutskottet framhåller att frågan fortfarande är olöst. Och tyvärr kommer det hot om en lagstiftning som framförts att innebära att frågan förhalas än mer. Vem tjänar på det? Ja, sannerligen inte allmänheten.

Jag måste rikta en direkt fråga till Jan-Erik Wikström: Avser Jan-Erik Wikström att lagstifta bort upphovsrätten? Jag frågar mig hur det är möjligt utan att man samtidigt bryter mot internationella överenskommelser som *Bernkonventionen*.

Till sist, fru talman! Det finns i diskussionerna om de nya medierna ett slags *uppgivenhet*. Vi kommer att, oavsett vi vill det eller ej, bli översköjda med reklam från andra länder via satellit – det har vi hört också från moderat håll här i dag. Vi kommer att drabbas av videoreklam på båtar, osv. Mig förefaller det resonemanget mycket besynnerligt. Om man skulle föra samma diskussion i den kommande försvarsdebatten i riksdagen, är jag övertygad om att försvarsministern skulle "få spader". Det är också inom medieområdet möjligt att föra en saklig debatt om hur vi skall skydda oss mot samhällsligt skadliga verkningar. Men det kräver, fru talman, att man vågar ta ett ansvar. Det kräver att vi värnar om radions och TV:s integritet och söker ge dem de resurser som de kommer att kräva i framtiden.

Anf. 124 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte gå in i någon ideologisk polemik med Eva Hjelmström vid denna tid på dygnet. Jag skulle vilja ta upp frågan om den italienska massmediepolitiken, som jag fann vara föga tilltalande i vissa delar. Vi besökte i Italien bl. a. ett par små tappra kommunistiska när-TV-stationer, där man stolt förklarade att man finansierade drygt hälften av sin verksamhet just med reklam.

Jag skulle vilja sluta med ett ordstäv, liksom Eva Hjelmström började med ett: "Det som är sanning i Berlin och Jena, är bara dåligt skämt i Heidelberg."

Anf. 125 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Fru talman! Jag måste fråga Gunnel Liljegren om hon tycker att de erfarenheter som kulturutskottet gjorde i Italien verkligen är någonting att ta fasta på i vårt land. Gunnel Liljegren åberopar två små kommunistiska TV-sändare och säger att de finansierades via reklam. Ja, självfallet måste de, för att över huvud taget kunna göra sig hörda, anpassa sig till de regler som gäller där de är verksamma.

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Men det är ett faktum att väldigt mycket av TV-utbudet i Italien var dominerat av kvinnoförtryck, våld och rasism. Tittade ni inom kulturutskottet eller moderaterna inte på TV-programmen när ni var i Italien? Jag gjorde det, och jag anser förvisso inte att de vore någonting att ta efter här.

Anf. 126 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Fru talman! Naturligtvis tittade vi på programmen i Italien. Det var samma blandade kompott som överallt i världen. Programmen var inte alltigenom dåliga, det vill jag gärna säga. Men jag tycker inte att det är särskilt fruktbart att föra den här debatten om italiensk massmediopolitik längre, för jag har aldrig förordat att vi här i Sverige skulle ta efter den.

Anf. 127 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Fru talman! Det var ändå ett visst erkännande från Gunnel Liljegrens sida, att det kanske inte var så alltigenom positivt.

Jag håller med om att vi här inte bara skall diskutera massmediopolitiken i Italien. Jag ville bara peka på att vi kan komma att få den utveckling man har haft där och som definitivt inte uppfyller något av de kulturpolitiska målsättningar som vi i riksdagen har varit ense om att anta här i Sverige. Som jag sade i mitt tidigare inlägg skulle jag också kunna peka på en rad andra länder, där TV-utbudet domineras av program med mord på handikappade, rå boxning osv. Sådana program utgjorde huvuddelen i Italien, och man kan möjligen säga att de kommunistiska sändarna var de enda som verkligen försökte leva upp till ett slags kulturpolitiskt och samhällsinformativt ansvar.

Anf. 128 KARL-ERIC NORRBY (c):

Fru talman! Den tekniska utvecklingen på etermedieområdet är f. n. mycket snabb. Etablerandet av satellit teknik och utvecklandet av kabel-TV och text-TV är några exempel på företeelser som gör en intensifierad debatt kring etermediepolitikens utformning helt nödvändig. Videotekniken har redan fått ett starkt fotfäste på den svenska marknaden. Under 1990-talet kan väntas andra nya, framväxande medier, som t.ex. teledata.

Framväxten av ny teknik och nya medier måste enligt centerns uppfattning vägas samman med de övergripande kulturpolitiska målen i samhället. Den nya tekniken kan i vissa avseenden innebära klara fördelar, som en ökad internationell kontaktyta, ett vidgat informationsflöde, ett bredare programutbud och växande valfrihet för den enskilde. Men riskerna av ett okontrollerat introducerade av den nya tekniken är lika uppenbara: en mångfald som i själva verket innebär en utslätning och kommersialisering av TV-utbudet och som står i strid mot de grundläggande kvalitetskrav och de tillgänglighetskrav som bör ställas på etermedieverksamheten.

Sveriges Radio måste även i fortsättningen fungera som ett oberoende företag i allmänhetens tjänst. Verksamheten skall kännetecknas av den public service-princip som stegvis utvecklats i Sverige. Varje medborgare skall, oavsett geografisk hemvist, vara tillförsäkrad samma grundläggande

utbud på radio- och TV-sidan.

Inom de allmänna ramar för verksamheten som har dragits upp av regering och riksdag måste den direkta programproduktionen inom Sveriges Radio säkerställas en hög integritet. Det är nödvändigt att en verkligt fri och oberoende verksamhet står självständig och stark i förhållande till kommersiella intressen. Verksamheten måste på samma sätt stå fri i förhållande till påtryckningar från stat och myndigheter.

Centern säger nej till reklam i radio och TV. Reklamslag i vissa former kan riskera att påverka innehållet i programverksamheten. De ekonomiska konsekvenserna kan också bli allvarliga för dagspressen.

Kraven på integritet och självständighet lägger ett ansvar också på Sveriges Radio självt. Programverksamheten måste präglas av opartiskhet och god kvalitet. Möjligheterna att vidareutveckla det regelsystem som nu ligger till grund för verksamheten måste hållas öppna. Tendenser till uppluckring av respekten för radioavtalet och radionämndens utslag måste t. ex. motverkas kraftfullt inom företaget. Det är viktigt att en fortlöpande diskussion kan föras kring programverksamheten i Sveriges Radio. I denna diskussion bör både producenter och konsumenterna ta aktiv del.

Verksamheten i radio och TV skall i huvudsak finansieras genom licensmedel. På sikt kan det dock vara värdefullt att också överväga andra kompletterande finansieringsformer, som införandet av en särskild apparatavgift enligt norsk modell. En sådan avgift bör tas ut på ny utrustning för återgivning av ljud och bild.

Kraven på s. k. betal-TV bör däremot avvisas. Betal-TV innebär att en särskild kanal skulle hållas tillgänglig för sändning av särskilt attraktiva program mot extra betalning. Risken är uppenbar att denna typ av program, t. ex. dyrbara sportevenemang, med ett sådant system successivt kommer att överföras till betal-TV från de reguljära TV-sändningarna. Det skulle innebära ett grundskott mot den public service-princip som måste prägla Sveriges Radios verksamhet, samtidigt som systemet främst skulle favorisera de betalningsstarka grupperna i samhället.

Verksamheten i Sveriges Radio skall präglas av mångfald. Det innebär bl. a. att ett storstadskoncentrerat perspektiv inte får dominera verksamheten. En strävan skall vara att spegla kulturliv och samhällsliv såsom de ter sig i olika delar av landet.

Decentraliseringen av radio- och TV-verksamheten måste därför kraftfullt drivas vidare. Sveriges Radio är fortfarande en starkt centraliserad organisation, även om decentraliseringen under 1970-talet varit betydande och klart positiv. Resurser för regionala och lokala satsningar måste frigöras genom en medveten bantning av den centrala organisationen och en effektivare programproduktion. En decentraliserad och delegerad beslutsrätt i programfrågor skall alltid eftersträvas.

En ökad mångfald garanteras bäst genom en medveten decentralisering och en självständig regional programproduktion. På detta sätt kan alternativa värderingar och synsätt verkligen komma till uttryck i programverksamheten.

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

TV har en viktig roll som förmedlare av kulturupplevelser. Det är därför angeläget att kulturarbetare och kulturliv i övrigt i olika delar av landet kan komma med i programproduktion och programmedverkan. Ett vidgat samarbete mellan radio och TV och de stora kulturinstitutionerna, centralt och regionalt, måste eftersträvas. Det omfattande stöd som ges t. ex. till landets många musik- och teaterinstitutioner motiverar att föreställningar också kan vidarebefordras ut till den stora TV-publiken. Det är motiverat att sådana villkor kan uppställas från statens sida.

Sveriges Radio har riksdagens uppdrag att utveckla text-TV med nuvarande regelsystem för den egna verksamheten som grund. I och med att text-TV börjar ingå som standard i nya TV-apparater kommer text-TV att successivt under 1980-talet bli tillgänglig för alla hushåll. Text-TV lämpar sig utmärkt för att ge regional och lokal information. Information och nyheter kan snabbt förnyas och bytas ut ett stort antal gånger per dygn.

Det är också angeläget att resurserna främst till lokalradion kan förstärkas under 1980-talet. Detta måste delvis ske genom omprioriteringar inom den befintliga verksamheten. En strävan bör vara att lokalradion ges möjligheter att inom resp. distrikt bygga ut ett större antal lokalredaktioner än f. n. En målsättning på tre à fyra lokalredaktioner inom varje länsradioenhet bör på sikt eftersträvas.

De olika försök som påbörjats med föreningsradio, i form av närradio och s. k. allemansradio inom lokalradions ram, har inneburit att värdefulla möjligheter öppnats för ideella föreningar att föra ut sitt budskap.

Föreningsradion har ännu inte funnit sina definitiva former. Det är viktigt att den fortsatta utbyggnaden kan ske i planerade former och med en vilja att ta till vara de olika erfarenheter som verksamheten med närradio och allemansradio inneburit. Särskilt måste möjligheterna att etablera föreningsradio i glesbygd uppmärksammas och de mindre föreningarnas möjligheter att komma till tals underlättas.

I kulturutskottets betänkande nr 18 behandlas medelsanvisningen till radio och television. Som vanligt har inlämnats ett stort antal motioner – 28 stycken – som berör det mesta när det gäller Sveriges Radios sätt att lösa sin uppgift.

De flesta av motionerna har inte orsakat några meningsskiljaktigheter inom utskottet, som i enighet besvarat dessa. I två fall har dock inte motionärerna varit tillfreds med utskottets betänkande utan har avlämnat reservationer. I det ena fallet gäller det allemansradion, där socialdemokraterna i utskottet inte tyckt att utskottets skrivning gått nog långt när det gäller att framhålla fördelarna med en utbyggd allemansradio. Utskottsmajoriteten betonar att allemansradion är en värdefull verksamhetsgren, som naturligt hör hemma inom lokalradion, och finner det angeläget att verksamheten fortsätter. Jag ser inte att det finns någonting i detta som lägger hinder i vägen för lokalradion att fortsätta verksamheten efter de linjer som är uppdragna. Personligen är jag, som ordförande i närradiokommittén, angelägen att försöken med allemansradion fortsätter så, att vi i enlighet med direktiven fortlöpande kan utvärdera denna verksamhet. Jag förutsätter också att vi

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

återkommer till frågan när riksdagen skall ta ställning till närradiopropositionen.

I det andra fallet gäller meningsskiljaktigheterna sammansättningen av och direktiven till den kommitté som statsrådet Wikström har för avsikt att tillsätta. Kommittén skall ha till uppgift att följa medieutvecklingen samt att förbereda ett nytt radioavtal. Tillkomsten av denna kommitté hälsas med tillfredsställelse. Den kommer att ha en uppgift som är angelägen inte bara ur kulturpolitisk synpunkt utan också ur flera andra synpunkter. Utskottet förutsätter därför att kommittén får en parlamentarisk sammansättning och att arbetet kommer att bedrivas i nära kontakt med sakkunniga inom olika berörda områden. Ett uttalande från riksdagens sida är därför obehövt.

Centern och socialdemokraterna är överens om att avvisa förslaget att kommittén skall överväga en reklamfinansiering av rundradioverksamheten. Däremot skall kommittén givetvis överväga andra, alternativa finansieringsformer. Riksdagen har vid olika tillfällen avvisat förslag om reklamfinansiering av rundradioverksamheten. Utskottsmajoriteten anser därför att riksdagen bör vidhålla sin uppfattning i fråga om reklamfinansiering.

Fru talman! Jag konstaterar att centerns åsikter i de frågor som har behandlats i detta betänkande ligger till grund för utskottsmajoritetens skrivningar, varför jag kan göra det enkelt för mig. Jag yrkar således på samtliga punkter bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 18.

Anf. 129 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Karl-Eric Norrby uttalar sig som vanligt välvilligt när det gäller både närradio och allemansradio. Han betonar här att närradiokommittén fortlöpande skall utvärdera allemansradioverksamheten. Men det är väl ändå så, Karl-Eric Norrby, att närradiokommittén ganska snart kommer att upplösas.

Vi får aldrig möjlighet att fullfölja vårt uppdrag att göra en slutbedömning av närradio- och allemansradioverksamheten, åtminstone som det nu förhåller sig. Vi har därför krävt att allemansradioverksamheten snabbt skall få byggas ut. Vi motionerade redan under allmänna motionstiden för att i tid hinna med jämförande försök.

Kan Karl-Eric Norrby förklara hur det är möjligt att regeringen, och nu tydligen också Karl-Eric Norrby själv, är beredd att ta ställning till den ena formen av lokal radiokommunikation medan vi beträffande den andra får sväva i ovisshet om utvecklingen?

Anf. 130 KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Fru talman! Georg Andersson säger att närradiokommitténs verksamhet givetvis kommer att upphöra i och med inrättandet av en närradionämnd, som föreslås i närradiopropositionen. Våra mandat i närradiokommittén kommer därmed att upphöra. Men om man flyttar över närradiokommitténs uppgift, att följa allemansradios verksamhet, på närradionämnden, finns

det stöd för detta i den proposition som lagts fram angående närradions fortsatta verksamhet. I närradiopropositionen skriver man:

”Det bör ankomma på närradionämnden att själv bedöma när sådana ytterligare erfarenheter av verksamheten vunnits som motiverar en rapport med förslag till kompletterande riktlinjer.” Detta faller tillbaka på det som sägs i föregående stycke i propositionen:

”Jag finner det angeläget att verksamheten kan utvecklas på sådant sätt, att erfarenheter vinnas från alternativa former av närradio vad gäller lokala samarbetsformer, verksamhet på olika typer av orter och kombination av närradio och föreningssändningar inom LRAB.”

Jag vill därmed till Georg Andersson säga att de uppgifter som i dag åvilar närradiokommittén kommer att bli överflyttade på närradionämnden, som alltså fortlopande har att utvärdera dessa båda verksamheter. I närradiopropositionen förutsätts att dessa skall gå vidare.

Anf. 131 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi återkommer till den frågan om ungefär en månad. Jag vill bara än en gång slå fast att vad som nu föreslås från regeringens sida är att man skall lägga fast formerna för närradioverksamheten. Däremot lämnar man utvecklingen när det gäller allemansradion därhän; den får lokalradion sköta om.

Jag vill då fråga: Instämmer Karl-Eric Norrby verkligen i våra krav på att försöksverksamheten i Ängelholm och Ljusdal skall förlängas samt att möjligheter samtidigt snabbt skapas för lokalradion när det gäller att bygga ut allemansradioverksamheten på andra orter, så att man därmed kan visa på ett slagkraftigt alternativ till närradion?

Anf. 132 KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Fru talman! Jag finner det helt naturligt att det som sägs i vårt betänkande nr 18 och vad som står i närradiopropositionen innebär att verksamheten med allemansradion inom lokalradions ram fortsätter. Huruvida det sedan skall bli en utbyggnad vill jag inte gå in på. Vi har sagt att det är lokalradions styrelse som har att ta ställning till det. Det är ju också i mycket en penningfråga. Jag kan alltså inte svara på vad lokalradion kommer att ta för ställning i den frågan.

Anf. 133 LARS AHLMARK (m):

Fru talman! I kulturutskottets betänkande 1981/82:18 behandlas ett antal motioner om allemansradion. De markerar samtliga en mycket positiv inställning till denna verksamhetsform inom lokalradion. Det är utan tvivel av stort värde att enskilda och föreningar får komma till tals i radion och föra ut sina tankar och idéer.

Kulturutskottet har också besvarat motionerna mycket välvilligt, men avstyrker dem med hänvisning till att riksdagen inte bör göra några uttalanden i avsikt att påverka lokalradion i dess bedömningar av verksamhetens omfattning och inriktning.

Socialdemokraterna i utskottet har valt en annan väg. Enligt deras förslag bör riksdagen göra ett tillkännagivande, som innebär anslutning i första hand till motion 750. Det är en socialdemokratisk motion med Georg Andersson som första namn. Där sägs bl. a. att lokalradion bör få möjlighet att starta ytterligare ett antal försök med allemansradio på nya orter.

Jag vill då fråga kulturutskottets ordförande: Anser Georg Andersson att det är riksdagen som här och nu skall besluta om på vilket sätt lokalradion skall låta allemansradion utvecklas? Om svaret är ja på den frågan, kommer naturligt följdfråga: Vem skall betala detta?

Styrelsen i radiokoncernens moderbolag fattade i fredags beslut om medelsfördelning mellan koncernens olika bolag, självfallet under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med kulturutskottets förslag. Innebär ett bifall till den socialdemokratiska reservationen att det beslutet bör rivs upp och ändras till lokalradions förmån? Eller innebär ett bifall att lokalradion är skyldig att inom sina ramar omfördela medel till förmån för allemansradion?

Bakom de olika skrivningarna i utskottets betänkande ligger en ganska djupgående skillnad i synen på allemansradion. För mig är allemansradion en utmärkt form för lokalradio.

Det finns också andra former och andra fält att täcka. När nu försöksperioden visat att allemansradion är uppskattad, är det lokalradions sak att göra avvägningen hur omfattande just den verksamhetsformen skall vara.

För socialdemokraterna – det intrycket har jag i hög grad fått – är allemansradion en fristående sektor, som får fungera som alternativ till den närradio som socialdemokraterna inte vill ha.

Närradion är ju egentligen en helt annan sak. Den ger föreningarna större frihet att utforma sina program. Den kostar varken skattebetalarna eller licensbetalarna någonting. Den kan i princip sändas dygnet runt.

Allemansradion skall inrymmas i lokalradions regelsystem. Den kostar fullt utbyggd flera tiotal miljoner kronor om året och ger då endast några få timmars sändningstid i veckan.

Det bör därför inte vara ett antingen–eller utan ett både–och då det gäller allemansradio och närradio. Med den inställningen kan man lugnt överlåta åt lokalradion att själv dimensionera allemansradion.

Men socialdemokraterna känner sig tydligen tvingade att inför närradions genombrott mana på allemansradion. Men ni föreslår inte en enda extra krona för denna mycket dyrbara verksamhet. Därför är min fråga till Georg Andersson: Vem skall betala?

Anf. 134 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi vet att Lokalradioaktiebolaget vill utveckla allemansradioverksamheten. Riksdagen har tidigare, våren 1980, gjort ett särskilt uttalande, där vi beställde en jämförande försöksverksamhet med allemansradio inom lokalradions ram. Det gjorde vi enigt, och jag tror att Lars Ahlmark också var med om det beslutet. Men den borgerliga regeringen

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

gjorde då visst motstånd och reste sådana frågor som Lars Ahlmark nu ställer. Man talade om administrativa hinder, penningproblem och sådant.

Efter överläggningar med företrädare för departementet visade det sig emellertid att det inte var några större problem att få till stånd en försöksverksamhet om viljan fanns. Vi fick i gång två försök med allemansradio i Ängelholm och Ljusdal, som har varit framgångsrika.

Vi menar att riksdagen nu på samma sätt bör kunna göra en viljeyttring och tala om, vilket vi föreslår i vår reservation, att det är angeläget att få till stånd ytterligare ett antal försök – detta för att riksdagen skall få möjlighet att ta ställning till en rättvisande jämförelse mellan allemansradio och närradio, innan vi bestämmer oss för hur den lokala radiokommunikationen skall se ut.

Den bild av kostnaderna som Lars Ahlmark här målar upp kan med samma fog målas upp när det gäller närradioverksamheten – med den skillnaden att finansieringen skjuts över på lokala föreningar. Men den diskussionen får vi återkomma till.

Anf. 135 LARS AHLMARK (m) replik:

Fru talman! Jag fick inte på något sätt svar på frågan hur Georg Andersson menar att man skall finansiera en kraftig, snabb utbyggnad av allemansradion just nu. Han hänvisade till att man vid ett tidigare tillfälle hade plockat fram pengar från departementet. F. n. bedrivs allemansradioverksamheten med vissa medel som lokalradion själv lyckats skrapa ihop. Men då beslutet om detta togs, konstaterades att lokalradion inte ansåg sig kunna finansiera den verksamheten längre än till halvårsskiftet.

Tror verkligen Georg Andersson att det i dagens läge är lönt att gå till utbildningsministern och säga att vi behöver ett antal miljoner kronor extra, vid sidan av Sveriges Radios budget, för att pumpa in i allemansradioverksamheten? Det tror jag absolut inte!

Dessutom tycker jag att den försöksverksamhet ni föreslår är ganska onödig. Menar Georg Andersson att försöksverksamheten med allemansradio har varit så suddig i konturerna att vi inte redan nu kan säga att det är en utmärkt verksamhet? Jag tycker att det hela har fungerat bra. Försöksverksamheten har visat att detta är en fin form av lokalradio. Låt då lokalradion fortsättningsvis sköta detta, inom ramen för de medel som i sedvanlig ordning ställs till förfogande.

Anf. 136 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har inte krävt en snabb och kraftig utbyggnad av allemansradion. Vi har krävt att man skall få utveckla allemansradion på ytterligare några orter, av olika struktur, för att få en möjlighet att göra jämförande försök med lokalradion. F. n. bedrivs allemansradioverksamhet, modell Ljusdal och Ängelholm, alltså på två orter, medan närradioverksamhet har bedrivits på försök i snart tre år på 16 orter.

Jag tror att det är fullt möjligt att inom koncernen skapa utrymme för

ytterligare ett antal försök, men det är viktigt med en politisk viljeyttring från riksdagens sida. Och framför allt är det viktigt att riksdagen inte föregriper denna utveckling genom att binda sig vid en viss modell av lokalradiokommunikation, typ närradio.

Anf. 137 LARS AHLMARK (m) replik:

Fru talman! Av Georg Anderssons senaste replik står det alldeles klart att socialdemokraterna betraktar allemansradion som ett alternativ till närradio. Det är tråkigt, med tanke på att dessa två former för lokal radioverksamhet på ett värdefullt sätt kompletterar varandra.

Nu har Georg Andersson övergått till att säga att det är inom koncernen man skall skaffa fram de extra miljoner som behövs. Men med tanke på hur het debatten enligt vad vi har sett i pressen var om de 1,6 milj. kr. som TV-bolaget resp. lokalradion gärna ville ha i den senaste fördelningsomgången tror jag inte det blir särskilt lätt att hitta några kringflytande miljoner inom koncernen.

Jag har antecknat vad Georg Andersson sade i en tidigare replik, nämligen att man nu bör bygga ut allemansradion snabbt. Det kommer alltså att kosta pengar.

Jag tycker att vi redan nu vet att allemansradion är bra och att närradion är bra. Närradion finansieras huvudsakligen genom ideella insatser från olika föreningar i vårt land. Låt dessa båda former för lokal radioverksamhet arbeta sida vid sida!

Anf. 138 IRIS MÅRTENSSON (s):

Fru talman! Vi är två ledamöter från Ljusdals kommun – nämligen Johan A Olsson, centern, och jag – som har haft förmånen att under en tid av ett år följa den pågående försöksverksamheten med allemansradio i vår kommun. Ljusdal är ju en av de två försöksorterna. Ängelholm är den andra.

Vi har också haft möjlighet att ta del av befolkningens positiva reaktioner med anledning av försöksverksamheten.

Med dessa erfarenheter väckte vi under allmänna motionstiden en motion där vi hemställde om en förstärkning och utveckling av allemansradion.

Det finns mycket som talar för att allemansradion bör utvecklas. Dagens lyssnarsiffror för Ljusdal ligger på 38 %. Det är en hög siffra och bör naturligtvis jämföras med närradions lyssnarskara, som uppgick till 15 % under samma tid.

För glesbygdens befolkning har allemansradion många fördelar, bl. a. att den når ut till alla innevånare. Sändningen i Ljusdagl går över P4-sändaren som också sänder P3.

Under första halvåret med allemansradio gjordes nära 400 program av enskilda och organisationer. Personligen anser jag det positivt att så många kvinnor använder sig av allemansradion. Under en treveckorsperiod var det 31 % kvinnoröster vecka 1, 22 % vecka 2, och 53 % kvinnoröster vecka 3.

Det är ett brett utbud som serverats lyssnarna. Kulturutbudet är stort. Det

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

är inte heller plänboken som avgör om organisationer och enskilda skall få göra program för allemansradion. Allemansradion är gratis för deltagande föreningar och enskilda, eftersom verksamheten bekostas med licensmedel. Det är ett av våra starka argument för en utbyggd allemansradio.

Vi har också möjlighet att själva som allemansradioproducenter avgöra programmets längd – och det har visat sig att hälften av programmen ligger mellan 11 och 20 minuter.

Kommuninnevånarna i Ljusdal har också möjlighet att delta i och följa kommunfullmäktiges sammanträden via allemansradion. Det bör väcka och skapa intresse för de kommunala frågorna.

De politiska partierna har också utnyttjat möjligheten att föra ut sitt budskap via allemansradion i Ljusdal.

Några av de politiska organisationerna som kunnat följa verksamheten med allemansradion har uttalat sig helt positivt. Så har studieförbundet Vuxenskolan vid sitt årsmöte med avdelningarna i västra Hälsingland uttalat "sitt fulla stöd för allemansradion".

Det har också visat sig att allemansradion har lyckats engagera en större andel av föreningarna på sina försöksorter än vad närradion gjort.

Eftersom jag vistas i Stockholm vissa dagar i veckan så har jag också kunnat följa närradions program, och jag har då gjort mina jämförelser.

Ett programutbud efter kl. 18.00, då Ljudverkstad i Ljusdal börjar, kan se ut ungefär så här: Tre klarinettstycken av tre skolungdomar, därefter ett program om psalmförfattarinnan Lina Sandells barndom. Så kommer barnradion med sagostund. En flicka läser egen saga för en pojke. Därefter sång av Hanebosextetten. Gamla sägner läses av en äldre kvinna, och därefter radioandakt. Här bestämmer man själv programutbudet.

Under samma tid i närradion har Estniska föreningen, Södermalmskyrkan, Fritidsfiskarna, Radio Maranata, Nacron, Radio Klara och Frälsningsarmén sina program. Jag har faktiskt ännu inte hört någon saga uppläst av ett barn i närradion.

I och för sig kan det ju vara svårt att ur detta utbud plocka fram ett barn- och ungdomsprogram som är framställt av barn och ungdom. Men det är ju lättare för alla att utnyttja mediet och göra ett radioprogram, när inte pengarna avgör om jag skall kunna göra program eller inte. Det ger alla möjlighet att umgås via mediet, och det innebär en fördjupad demokrati.

Genom visad saklighet och opartiskhet i programutbudet har allemansradion i Ljusdal – och det gäller även Radio Kristianstad Nordväst – inte dragit på sig någon anmälan för att något program skulle strida mot radioansvarighetslagen. Det ansér jag, fru talman, vara värt att notera.

Det finns mycket som talar för en utbyggd allemansradioverksamhet. Därför står nu mitt hopp till de borgerliga motionärerna från Gävleborgs län – att de skall stödja socialdemokraternas reservation nr 4 till kulturutskottets betänkande nr 18. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.***Anf. 139 RAUL BLÜCHER (vpk):**

Fru talman! Vad ville egentligen politikerna ha för slags lokalradio i Sverige? Skulle den bli lokal i ordets mest bokstavliga mening, med en station i varje tätort som är centrum för en bygd? Var avsikten att lokalradion snabbt skulle växa i den meningen att den skulle finnas till även utanför residensstäderna i våra 24 län?

Skulle vi få en lokalradio som når och ger röst åt grupper i samhället som annars sällan kommer till tals? Skulle det lokala samhällslivet, debatten om kommunala och regionala angelägenheter, vitaliseras? Skulle lokalradion ge plats åt det lokala kulturutbudet och bli en livskraftig komplettering till allt som annars förmedlas om världens stora begivenheter i internationell eller nationell skala?

Alla som var med om starten 1977 kan intyga att det då ställdes stora förväntningar. Det skulle bli en vardagligare och lokalare radio än vad någonsin regionalradion hade kunnat bli. Lokalradion skulle skapa en dialog mellan beslutsfattare och vanligt folk, mellan politiker och väljare. Informationen skulle gå i båda riktningarna, inte längre blott uppifrån och ner. Medborgare med ett angeläget budskap skulle ges möjlighet att göra sin röst hörd, och lokalradion skulle vara särskilt lyhörd för de eftersatta grupperna, de politiskt fattiga i vårt land. Makthavarnas beslut skulle förklaras och granskas kritiskt, framför allt i sina verkningar på det lokala och vardagliga planet, sammanhangen bakom vardagens företeelser skulle avslöjas och ställas under debatt.

Dessa angelägna förväntningar ställdes självfallet i första hand på de nystartade radiostationernas anställda. Stödet för förväntningarna låg i riksdagens lokalradiobeslut 1975. Det har också alltsedan dess förutsatts att lokalradion skulle växa och utvecklas. Riksdagen har ännu inte fattat något beslut som kan sägas upphäva dessa riktlinjer.

Kulturutskottet skrev 1978, 1979 och 1980 att "det är angeläget att lokalradioverksamheten tillförs personella och ekonomiska resurser som gör det möjligt att successivt förverkliga de mål som sattes upp för lokalradion i proposition 1975:13 och efterföljande riksdagsbeslut" och att "lokalradion har en väsentlig uppgift att fylla när det gäller att vidga yttrandefriheten och bredda den politiska debatten".

Men hur ser det då ut i dag? Jo, nu skall radio och TV rationalisera. Jag skall inte gå in på den ekonomisk-politiska bakgrunden till detta – där har vpk en avvikande uppfattning, men den har vi framfört i många andra sammanhang. Här är det ändå mycket märkligt att lokalradion som nystartat företag inom koncernen förutsättes ha precis samma rationaliseringsmöjligheter som de "gamla" delarna av Sveriges Radio.

Det är i och för sig meningslöst att här spela ut de olika medierna mot varandra. Det finns ett koncernbolag som skall se till att lokalradion kan utvecklas och fördela medlen därefter. Men det är direkt skadligt för lokalradion att få sin uppbyggnad störd av dessa nu tillkomna rationaliseringskrav. Och vad blir de praktiska följderna, de materiella och påtagliga konsekvenserna?

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Alla aktuella planer på fortsatt decentralisering genom utbyggnad av nya lokala redaktioner och stationer utanför residensstäderna måste skrinläggas. Vi får vänta kanske tio år och mer, bortom den överskådliga framtiden, innan det blir lokalradio i t. ex. Filipstad. Och det är nu inte bara lokalradions anställda som blir besvikna. Framför allt människorna i de orter som har väntat sig egen lokalradio inom kort blir nu svikna och besvikna – folkrörelsernas aktiva, de kommunala politikerna och de många engagerade i dessa bygder och tätorter.

Hur skall lokalradion klara av sina ålagda skyldigheter när det gäller kulturutbudet? Det existerar faktiskt avtal som klart säger vad en viss medverkan i ett program skall kosta. Nu får lokalradions stationer och redaktioner kraftigt nedskurna programbudgetar till följd av rationaliseringskravet. Kulturutbudet kommer att minska i första hand. Men ännu mer allvarligt är att budgetpropositionens 2,5 % fram till 1984 i förlängningen pekar hän mot ett minskat antal anställda. Tjänster måste dras in. Och hamnar lokalradion där, torpederas hela utvecklingsplanen.

Lokalradiostationerna har först fått växa från 14 anställda per station till i dag omkring 22 och med ett uttalat mål att bli 40. Många av de planerade nya tjänsterna skulle då bli lokalradioredaktioner i nya orter. Men så tvingar politikerna i stället fram ett avbrott i utvecklingen och en minskning av antalet anställda, en bromsad decentralisering och en minskning av programutbudet, inte minst kulturutbudet.

Lokalradion har inte fått chansen att leva upp till de ursprungliga ambitionerna. Resurserna i personal var från början alldeles för snålt tilltagna. Varför kunde inte lokalradion få arbetsro och tillåtas växa ikapp de ambitioner som riksdagen har uttalat för den? Varför detta inhopps med närradio, t. ex.? Regeringen påstår i propositionen att närradion inte konkurrerar med lokalradion och jämför närradion med en tidning. Men konkurrensen är uppenbar. Närradion tar intresse från lokalradion.

Det är ju skamligt sagt om landets ortstidningar att de kan jämföras med närradion. Var finns de ortstidningar som i likhet med närradion görs av amatörer i tjänst hos den ena eller andra föreningen eller partiorganisationen? Inte görs väl våra landsortstidningar av ortens politiker och pastorer. De görs av kunniga journalister och grafiker, utbildade för sina yrken. Lokalradion behöver inte denna komplettering. Lokalradion bygger på professionalism i bästa mening, och den är värd att få fortsätta att göra det. Att kritiskt granska beslut och stimulera till debatt före beslut inom landsting, kommuner, näringsliv och organisationer – det kräver tid och tålamod av väl utbildade medarbetare.

Att få de resurssvaga och eftersatta att komma till tals kräver i regel betydligt mer tid och ansträngning än dagliga intervjuer med de ordviga inom etablissemangen. Att spegla det lokala kulturlivet kräver en omfattande uppsökande verksamhet. Den lokala kulturen har länge spirat i skuggan av det storslagna och mondäna i riksutbudet via t. ex. televisionen. Det gäller kulturyttringar som inte tränger sig på.

Det säger sig självt att de arbetsuppgifter som riksdagen 1975 gav

lokalradion kräver tillgång till ett stort antal väl utbildade medarbetare. Dessa medarbetare måste förutsättas arbeta inom ramen för gällande lagar och avtal inom arbetslivet. Det kan inte vara rimligt att förutsätta ständigt övertidsarbete och ännu mindre obetalt övertidsarbete för att de mål som riksdagen har uttalat skall kunna uppfyllas.

Därför har vi verkligen i dag anledning att som politiker fråga oss: Vad skall vi ha lokalradion till? Gäller 1975 års beslut fortfarande eller gäller de inte?

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 976 och 977.

Anf. 140 TORE NILSSON (m):

Fru talman! Jag läste i dag en artikel av Andres Küng: Varför hungrar Polens folk? Det handlar om bröd, men jag vet att det också handlar om hunger efter nyheter utifrån, objektiva nyheter.

Polen – det slaviska ordet betyder fält eller slätt – är landet mellan öst och väst, mellan stormakter, och det har varit slagfält gång på gång. Det är också vårt grannland. Det är vänners land. Det har varit svenskt en gång och stundom genom stormaktspolitikens spel fiendeland. Det är ett land som alltid har väckt mitt särskilda intresse.

En gång när vi från riksdagen reste i Polen skrev jag någonting som jag i kväll gärna vill läsa som hyllning till det polska folket, Klenodiet Polen:

Ur barndomens smyckeskrin skimrar
den polska historiens skönhet;
först från femtio märken med Poczta Polska –
jag minns dem med klangen av Chopins
h-moll och etyder och
Sienkiewicz' ord en afton; då var framtiden
ännu ett löfte.

Sakta skriker furstinnan förbi,
ogripbar och stum: Katarina Jagellonika,
vars namn är en saga.

Där ligger Torun på jord som roterar
under Kopernikus' stjärnor
och solsken förgyller mysteriets Krakow,
där trumpeten tystnar i melodins mitt,
död av tatarens pil – men
Polens floder skimrar och vinden
spelar i alla väderstreck.

Läxbokens text om alla de stupade
lät mig förstå att Polens jord är ett klenodium
med pärlor av tårar och blod i mörkröda droppar.

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
25 mars 1982

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Så var mitt möte med Polen
ett möte med döden och gåtan och livet –
historiens dagar och skuggor
var mästartens tavla.

I dag har det polska folket bara vänner i Sverige. regimen säkert färre.
För ett par år sedan väckte jag tillsammans med Göthe Knutson en motion
om program på polska i Sveriges Radio. Den gången var det konstitutions-
utskottet som tog hand om motionen och hänvisade till radiobolagets rätt att
bestämma över programmen. Den motionen har i vinter gett eko – bortåt ett
tusental brev från polacker i Sverige, från Jan Zuchowski och mången annan
Jan, från Adam, Aleksandra och Taddeus, från Fria Polska föreningen i
Västerås, från föreningar i andra städer.

De skriver att de stöder motionen från 1978. De känner väl inte riktigt till
ordningen här, utan det verkar som om de trodde att den skulle komma upp
på nytt. Det är Lech Walesas och frihetens vänner. De vill att vi skall sända på
polska.

Jag har i år på nytt väckt en motion, nr 411. Utskottet skriver att det
givetvis är Sveriges Radio som skall bestämma om programmen. Men jag vill
gärna passa på att hälsa till dem som bestämmer om programmen att de bör
göra allt vad de kan för att sända på polska, ge objektiva nyheter till
människor som kan höra oss härifrån och som har svårt att få veta
sanningen.

Jag vill vädja om ett positivt svar. Jag vet att hela Sverige står bakom denna
vädjan.

Anf. 141 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Debatten här i kväll har erinrat mig om en sann berättelse ur
livet. Tillåt mig att i all korthet föredra den för kammaren.

Det var en gång en överste i landet England, som fick en invitation att
medfölja Stevenssons lok på dess första provtur. Han beskrev efteråt
äventyret så här:

”Hastigheten ökade och ökade. Snart var vi uppe i nästan 50 km. Jag
kände hur inälvorna pressades bakåt mot ryggraden. Fasan växte i mig. Det
svindlade för mina ögon. Det kan aldrig ha varit herrrens mening att vi
människor skulle rusa fram över jorden i denna svindlande fart.” Och,
lovade sig den modige översten: Aldrig mer stiger jag ombord!

Ny teknik har mycket ofta fruktats. Men tekniken skall behärskas och rätt
utnyttjas av människan – inte tvärtom. På så sätt bidrar den till framåtskri-
dandet.

Och så, fru talman, till det jag egentligen hade tänkt säga.

I motion 1981/82:1318 hemställer jag att riksdagen som sin mening uttalar
att för textning avsedd programtid används för sitt ändamål.

Bakgrunden till denna hemställan är följande:

Från hörselskadade och döva personer har jag vid flera fått beklagande
påpekanden om hur ofta det händer att TV-aktuellt klockan 18, som avses

vara textat, ej är detta. Alltför ofta förekommer ej textade inslag. Detta motiveras då med att man inte hunnit med textningen på grund av nyheternas absoluta aktualitet.

Detta förfaringssätt måste enligt min uppfattning vara felaktigt. Har man annonserat textad sändning, så bör den också sändas i textat skick.

Den avsedda målgruppen – de hörselhandikappade – får inte undandras sin utlovade sändning. Risken är då stor att de känner sig besvikna, lurade på konfekten. Och det har jag full förståelse för att de gör.

Föreställ er att vi hörande skulle tvingas att se Aktuellt eller Rapport utan ljud. Kommentarer överflödiga!

Min absoluta uppfattning är att om textning ej hinner ske, så bör inslaget vänta till nästa ordinarie nyhetssändning.

1977 uttalade kulturutskottet också att särskild hänsyn skulle tas bl. a. till hörselhandikappade. Man ville se fler program textsatta.

Min motion har naturligtvis avstyrkts av utskottet. Men glädjande är den förståelse som utskottet ger uttryck för. Man säger: "I den mån det förekommer att programtid som avses för textade program utnyttjas för sändning av inslag som inte är textade innebär det en urholkning av insatserna för de hörselskadade."

Den utvidgning av radionämndens initiativgranskning, som aviserades 1978, har enligt nämnden själv ej kunnat komma till stånd på grund av den stora ökningen av programanmälningar. Jag avser dock att av radionämnden begära en granskning. Det är i denna fråga svårt att få en objektiv överblick, och jag anser det är därför bara bra att man får klara papper på bordet.

Till sist, fru talman, är jag glad att kunna säga att man från de hörselhandikappades sida framhållit att en viss förbättring ägt rum under den senaste tiden. Förhoppningsvis skall detta visa sig vara med verkligheten överensstämmande.

Fru talman! Jag har inget eget yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (parlamentarisk sammansättning av massmediekommittén)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 977 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (bransch- och industripolitisk sakkunskap)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 60 för reservation 1 av Elisabeth Fleetwood m. fl.

Mom. 3 (direktiven för den planerade massmediekommittén)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 2 av Elisabeth Fleetwood m. fl. med 60 röster mot 33 för reservation 3 av Kerstin Anér och Bertil Hansson. 195 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 108

Torsdagen den
25 mars 1982

*Sammanträdet
fredagen den 26
mars*

Skogsindustrin

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 199 röster mot 61 för reservation 2 av Elisabeth Fleetwood m. fl. 29 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (nytt avtal för hela radiokoncernen m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 15 för motion 977 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 28 (allemansradion)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 144 för reservation 4 av Georg Andersson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 2 (resurstilldelning till utbildningsradion)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 15 för motion 976 av Lars Werner m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

23 § Sammanträdet fredagen den 26 mars

Anf. 142 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Såvitt nu kan bedömas blir det inte erforderligt att anordna arbetsplenium i morgon.

24 § Skogsindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1981/82:27 om skogsindustrin.

Anf. 143 RUNE JONSSON (s):

Fru talman! I en tid av ekonomisk kris, när politiken kännetecknas av ökad utlandsupplåning, sparplaner, sjunkande reallöner och en urgröpfung av den sociala tryggheten, är det mer än förvånande att landets regering passivt åser hur skogsindustrin – den industri som verkligen kan påverka handelsbalanssituationen – inte kan utnyttjas maximalt. Skogsindustrin är den bransch som netto kan tillföra landet de största valutainkomsterna. Minst 20 % av Sveriges exportinkomster kommer från skogsindustrin.

Branschen ger dessutom många människor arbete. Omkring 300 000 är direkt eller indirekt beroende av branschen för sina jobb. Många orter och hela regioner är för sin existens beroende av skogsnäringens utveckling.

Mot bakgrund av den roll branschen spelar är det viktigt att vi ser till att utvecklingen stimuleras genom forskning och vidareförädling för att branschen också i framtiden skall få minst lika stor betydelse som den i dag har. Det är viktigt att det blir en industri som kan konkurrera på den internationella marknaden med framtidsinriktade produkter. Vi måste se till att branschen får en struktur som gör att den klarar den målsättningen.

Tillsammans med fackförbunden har vi socialdemokrater utarbetat program för skogsnäringen. Det är program som utgjort underlag till förslag som vi ett flertal gånger lagt fram här i riksdagen. De har också berörts av Svante Lundkvist och Jan Fransson tidigare under eftermiddagen i samband med behandlingen av jordbruksutskottets betänkande nr 21. Men den borgerliga riksdagsmajoriteten har konsekvent avvisat dessa förslag.

I den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:2076 redogörs för vilka åtgärder samhället bör vidta för att positivt påverka utvecklingen för skogsindustrin.

De förslag som läggs fram är inriktade mot tre huvudmål. För det första måste industrins råvarubehov säkerställas i såväl det korta som det långa perspektivet. För det andra måste möjligheterna att stärka industrins konkurrenskraft tas till vara fullt ut. För det tredje måste utvecklingen ske i sådana former och i sådan takt att sysselsättningen kan hävdas och de berörda orternas överlevnad inte sätts i fara.

Våra förslag syftar till att rätta till de problem branschen i dag har samt att ge möjligheter att ta itu med de allvarliga problem som den står inför i framtiden.

Jag vill med detta hänvisa till motionen och de förslag till åtgärder som vi från socialdemokratiskt håll lägger fram. Jag går därefter över till att redovisa vår syn på de frågor där vi i utskottet inte kommit överens med den borgerliga utskottsmajoriteten.

Den första frågan där vi – liksom förra året – varit tvingade till en reservation gäller utvecklingen inom branschen.

Vi anser att det inte går att göra som de borgerliga regeringarna – passivt åse hur branschen tappår sina framtida möjligheter. Det går inte att driva en dag-för-dag-politik, där samhällets insatser är snabbutryckning när något har hänt.

Ett samordnat, långsiktigt program för skogsindustrin är det förslag som vi åter upprepar. Programmet skall tas fram i samverkan mellan samhälle, företag och de anställda.

De förändringar – den strukturomvandling – som måste ske skall syfta till att åstadkomma en långsiktig balans mellan råvarutillgång och industrikapacitet. Av största vikt är också att tillräckliga satsningar görs när det gäller forskning och utvecklingsarbete.

Förslaget om ett strukturbolag återkommer vi till. Strukturbolaget skall kunna vara med i de expansiva och framtidsinriktade delarna av branschen. Samhället måste ta ansvaret när det krävs finansiella insatser för att trygga en positiv utveckling.

Ett strukturbolag kan på ett mycket aktivt sätt bidra till en positiv

utveckling.

Förslaget om långsiktiga virkesavtal är det tredje förslaget där vi – i likhet med tidigare år – inte kunnat övertyga den borgerliga utskottsmajoriteten, trots att skogsindustrins råvarusituation inte på något sätt förbättrats.

Svårigheten att få fram tillräckligt med virke har medfört driftsinskränkningar och, i alla fall indirekt, bidragit till nedläggningar av vissa industrier.

Enligt virkesförsörjningsutredningen har avverkningarna varit särskilt dåliga inom privatskogsbruket. Det måste därför vara där som samhället i första hand skall vidta åtgärder.

Vi framhåller i vår skrivning i reservation 3 att vi delar utredningens slutsatser att de hinder som kan föreligga för en ökad avverkning måste undanröjas.

Det kan inte vara tillfredsställande att vissa skogsindustrier nu tvingas importera ända upp till 20 % av sitt behov till priser som i vissa fall är dubbelt så höga som de för svenskt virke.

Lösamheten hos dessa industrier kan inte bli tillfredsställande, oavsett att de är rationella och har en bra produkt. Ur handelsbalanssynpunkt är det också från svensk horisont helt otillfredsställande med denna stora import. Här importeras virke, som vi i själva verket hade kunnat avverka inom landet.

Vårt förslag om långsiktiga virkesavtal skulle kunna bidra till en tryggare råvaruförsörjning och ett stabilare pris.

Det brådskar med åtgärder.

Vi anser att regeringen omgående skall, i samverkan med parterna på virkesmarknaden, dra upp riktlinjer för förhandlingar om långtidsavtal för priser och leveranser.

Vi har också tagit upp frågan om vidareförädlingen inom sågverksindustrin.

För något mer än ett år sedan presenterade statens industriverk utredningen Sågverkens vidareförädling – en omvärldsanalys, som visar att det finns ett stort marknadsutrymme för vidareförädlade trävaror i Europa för svensk sågverksindustri. Man pekade i utredningen bl. a. på produkter som snickeriämnen, färdigtorkade exaktkapade ämnen och hyvlade trävaror.

I ett läge då sysselsättningen minskar och med stora underskott i handelsbalansen är det viktigt att vi tar till vara de möjligheter som står till buds för export. En satsning på vidareförädlade produkter skapar nya arbetstillfällen, som kan ersätta en stor del av de arbeten som rationaliseras bort på grund av den tekniska utvecklingen. Det ger dessutom möjligheter för de mindre och medelstora sågverken, bl. a. i Norrlands inland, att överleva och utvecklas.

De flesta av dessa sågverk är relativt små företag, med ofta mycket begränsade resurser, varför vi inte är främmande för att samhället bör ställa upp med visst stöd för att få i gång investeringar mot en ökad vidareförädling. En sådan satsning får också positiva effekter för den industri som levererar

utrustning till sågverken.

Vi förordar dessutom en ökad forskning och en träkemisk utveckling inom sågverksindustrin.

I reservation 4 yrkar vi att industriverkets förslag till ett femårigt branschprogram genomförs i sina huvuddrag. När det gäller förslaget om stöd bör det ankomma på regeringen att avgöra hur detta skall utformas.

Slutligen har vi, herr talman, tvingats reservera oss när det gäller frågan om hur skogsråvara skall få användas som bränsle.

Det är inte bara bristen på råvara genom de minskade avverkningarna som oroar. Också det ökande antalet värmeverk oroar, eftersom man på goda grunder kan anta att råvara som borde ha gått till skogsindustrin eldas upp där.

Skogsstyrelsens undersökning från 1979 visar att ca en fjärdedel av den ved som eldas upp hade kunnat användas i industrin. När investeringarna i värmeverk är gjorda – det är fråga om stora investeringsbelopp – förstär man att den värmeverkschef som är ansvarig för anläggningen gör allt för att se till att det kommer fram bränsle. Finns då inte skogsavfall att få, skaffar man naturligtvis annan råvara – en råvara som borde ha gått till industrin, där den efter förädling betingar ett värde som kanske är tre fyra gånger så högt som värdet när den eldas upp och då sysselsättningseffekten blir en helt annan.

Vi anser att regeringen har underlåtit att vidta de åtgärder som är nödvändiga.

Vi utrepar kravet på att anläggningar som nyttjar träfiberråvara och skogsavfall bör tillståndsprövas av resp. länsstyrelse och att värmeanläggningar som förbrukar mer än 10 000 m³ per år bör tillståndsprövas med stöd av 136 a § i byggnadslagen. Med träfiberråvara avses i byggnadslagens text såväl rundvirke som råvara som utgör alternativ till rundvirke, t. ex. flis och avfallspapper.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 27.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 144 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Det har skett en omfattande strukturförändring inom svensk skogsindustri under de senaste tio åren. I vår motion 325 har vi helt kortfattat redogjort för hur fabriker och övriga industrianläggningar inom skogsindustrin har försvunnit från industrikartan. Den här utvecklingen har inte gått obemärkt förbi. På många platser har de anställda fört en hård kamp för att rädda sina jobb. Enligt vår mening är det inte samhällets bästa som har varit rättesnöret i denna utveckling. Tvärtom har den skett helt på de s. k. marknadskrafternas villkor. Här som på andra områden har det varit den kapitalistiska koncentrationsprocessen som har styrt utvecklingen, och mönstret har då blivit att det är de små enheterna som har lagts ner.

I en sådan process blir det ju alltid en fabrik eller industri som blir minst. Då måste frågan ställas: Skall det till slut bli en, två eller tre fabriker kvar inom resp. område?

Ja, det är en mängd frågor som måste ställas inför den utveckling som sker, och frågorna har också ställts. De frågorna har ställts från Hörnefors och Köpmanholmen och från alla de andra orter som har drabbats av dessa planlösa nedläggningar.

Det här är också anledningen till att svensk skogsnäringens framtid under de senaste åren har diskuterats intensivt i vårt land.

Vi menar att regeringens planlöshet och oförmåga att överblicka skogsindustrins problem i dess helhet och vad som här sker utgör ett stort hot mot alla dem som för sitt upphålle på något sätt är beroende av branschens utveckling. Vi anser att riksdag och regering här måste påverka och styra strukturproblemets lösning i en sådan riktning, att de samhällsekonomiskt bästa lösningarna kommer till stånd. Det förutsätter naturligtvis ett aktivt engagemang i problemen från regeringens sida.

Vi har åter föreslagit en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin i dess helhet liksom även att denna skall uppdelas i ett antal regionala planer. Nu säger utskottsmajoriteten att det är företagen som har det huvudsakliga ansvaret för att skogsindustristrukturen utvecklas i en sådan riktning att konkurrenskraften stärks. Man säger vidare, att om företagens agerande tenderar att ge upphov till en utveckling som inte är önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt, då har staten flera styrmedel till sitt förfogande.

Detta resonemang är välbekant och är inte annat än ett vaktslående om de fria marknadskrafterna och om den pågående koncentrationen.

Utskottsmajoriteten säger också, att om händelser inträffar med stor inverkan och räckvidd på flera områden, har regeringen självfallet möjlighet att gå in med olika åtgärder.

Hur omfattande skall dessa händelser vara och hur stor skall deras räckvidd och inverkan vara för att föranleda åtgärder från regeringens sida? Räcker det inte med vad som hittills har hänt? Varför har inte regeringen utnyttjat sina möjligheter? Tycker regeringen att det som hänt och händer är bra? Dessa frågor är fortfarande obesvarade.

Herr talman! Vi har i vår motion även föreslagit andra åtgärder som rör skogsindustrin. Vi vill att initiativ tas för att man skall komma ifrån onödig blekning. Att helt upphöra med blekning är sannolikt inte möjligt, men allt bör göras för att minska onödig blekning. Varför måste papper vara vitt? Ofta finns inte något annat skäl än att det skall se rent och fint ut. Blekt papper används i en lång rad produkter där oblekt skulle fungera precis lika bra. Visserligen har en del initiativ tagits för att främja en marknad för oblekta pappersprodukter, men utvecklingen går för sakta. Det behövs flera initiativ och åtgärder för att främja en framväxande sådan marknad. Genom en minskad blekning skulle man spara råvara och energi, och man skulle även få en bättre miljö. Det borde vara skäl nog för att genom olika åtgärder främja en sådan utveckling.

Nu finns det även andra problem inom skogsindustrin. Virkesförsörjningen har de senaste åren inte fungerat tillfredsställande. Till en del handlar det om nivån på avverkningarna inom skogsbruket, men det handlar också om att mängden vedråvara är begränsad, och då är det ytterst viktigt att den används på bästa sätt. Bl. a. anser vi det av flera skäl motiverat att prioritera produktionen av sågade trävaror. Debatten om att såga eller koka är gammal. Ett nytt inslag i debatten är däremot frågan om att bränna. Att man utnyttjar vedråvara för energiändamål har skapat oro inom skogsindustrin och hos de anställda. Denna oro grundar sig på risken att vedråvaran härigenom undandras industrin för att i stället användas i värmeverk. Det finns två risker i detta sammanhang som inte kan uteslutas. En risk är att vedråvara kan komma att användas i värmeverk och jämförliga anläggningar i stället för att förädlas inom skogsindustrin. Men det finns också en risk för att utbyggnaden av energianläggningarna bromsas upp eller förhindras på grund av denna oro. Vi tror att det skulle vara mycket olyckligt, om någon av dessa två farhågor skulle besannas, eftersom det enligt vår mening finns en möjlighet att dessa två användningsområden kan ge ömsesidiga bidrag till varandra.

Vi anser det också vara både möjligt och viktigt att satsa på utvecklingen av träkemiska produkter. En satsning på träkemisk forskning och utveckling under 1980-talet bör ha som målsättning att den träkemiska industrin skall bli en betydande del av den svenska skogsindustrin under 1990-talet. Regeringen bör därför lägga fram ett förslag till en statlig satsning på forskning och utveckling inom träkemi och i fråga om träkemiska produkter. Möjligheterna till vidareförädling är långt ifrån uttömda. Bl. a. bör en statlig satsning på vidareförädling av rayonfibrer till kläder och andra textilier ske. Inte minst med tanke på tekoindustrins svåra läge måste alla möjligheter tas till vara.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag beröra en folktopmotion som följs upp med en reservation i betänkandet, nämligen beträffande avverkningarna i fjällområden. Vad som tas upp i denna motion är en mycket viktig fråga. Men det som förvånar mig är att motionen och reservationen begränsar det hela till att gälla domänverkets avverkningar. Visserligen har domänverket den största arealen i *fjällskogen*, men om man använder begreppet den fjällnära skogen finns det även betydande arealer av bolagsskog. Jag tycker detta bör påpekas och ingå i protokollet.

Avverkningarna i den fjällnära skogen kan få oanade konsekvenser. Vi tror inte att alla riskfaktorer vid avverkningar i dessa områden är klarlagda. Det är också i dag svårt att göra kategoriska uttalanden, eftersom den verksamhet som är tänkt ännu inte har kommit i gång i någon större omfattning. Vissa uppgifter tyder på att man tänkt planera in andra trädslag efter avverkningen av fjällgranen. Vad detta får för följder vet väl ingen. Samtidigt måste det anses vara angeläget att kunna ta till vara en viss del av den vedråvara som finns i dessa områden – det handlar ju om stora arealer. Att vi ser med allvar på frågan om avverkningarna i fjällområdena framgår bl. a. av den fråga som jag ställde till jordbruksministern och som finns

omnämnd i betänkandet.

Nu finns det emellertid ingen större skillnad mellan reservationen och utskottets skrivning. I reservationen påpekas mycket riktigt att de föreskrifter som finns inte är så detaljerade och att de inte kan anses innefatta en garanti för att naturskyddsintressena beaktas i alla situationer. Att frågan om avverkningarna i dessa regioner mycket noga måste följas står utom allt tvivel. Det finns säkert anledning att återkomma till detta.

Om bifall yrkas till reservationen, kommer vi vid omröstningen att stödja denna. Därigenom markerar vi att vi anser frågan vara av stor betydelse.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motion 325, p. 1, 6, 7 och 8 i utskottets hemställan.

Anf. 145 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Det är inte så länge sedan vi diskuterade dessa frågor här i kammaren. Flertalet av frågorna behandlades i maj förra året. Men socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna har ändå funnit anledning att på nytt väcka motioner på det här ämnesområdet.

Jag vill gärna – som Rune Jonsson inledningsvis gjorde – betona det värde som skogsindustrin och skogsnäringen har för svensk ekonomi, inte minst när det gäller olika delar av vårt land. Det är av verkligt stor betydelse för många av de mindre orterna att vi har ett livskraftigt skogsbruk och en livskraftig skogsindustri. Exporten föregående år uppgick till 28 miljarder kronor när det gäller skogsindustrin. Den exportsiffran är särskilt värdefull, när man vet att den har ett importinnehåll på endast ungefär 8 %, jämfört med siffror på 30–40 % för verkstadsindustrin.

Vi är också överens om målsättningen att vår skogsnäring skall bli så effektiv som möjligt, att den skall vara långsiktigt bärkraftig och att den skall ha förmåga att sysselsätta så många som möjligt. Beträffande medlen att nå dit skiljer sig emellertid våra vägar.

Rune Jonsson har en socialistisk grundsyn. Han menar att det är bäst om staten planerar, styr och ställer och bedriver verksamhet. Utskottsmajoriteten har en annan grundsyn. Vi menar att staten skall svara för de allmänna riktlinjerna, att staten skall fastställa ramarna för verksamheten. Men sedan skall de enskilda företagen ha stor frihet att expandera och konkurrera samt att utvecklas. Vi menar att det är på det sättet vi når de bästa resultaten. All erfarenhet talar för att den inriktningen är den riktiga. Det innebär inte att vi, som Rune Jonsson uttryckte det, säger nej till alla förslag som kommer från andra håll, t. ex. från socialdemokraterna. Många av förslagen kan vara helt i sin ordning och värda att stödja.

Vad vi emellertid säger nej till är några punkter som socialdemokraterna har reserverat sig på. Det gäller först och främst ett statligt handlingsprogram för skogsindustrin. Riksdagen har ju tidigare avvisat sådana förslag. Vi kan givetvis konstatera att det är en självklar uppgift för staten att följa utvecklingen på olika områden av näringslivet, således även när det gäller skogsindustrin. Den uppgiften har givetvis blivit större under senare tid, på grund av den kraftiga strukturomvandling som utvecklingen drivit fram. Ett

särskilt handlingsprogram, som staten skulle fastställa för skogsindustrin, måste innebära att man går in i de enskilda företagens planering. Om det skall vara någon mening med ett statligt handlingsprogram, måste företagen anpassa sig till programmet. Handlingsprogrammet måste på ett eller annat sätt styra företagen. Man ingriper i företagens verksamhet, och man stödjer därmed marknadsekonomin.

Risken är att utvecklingen härigenom dämpas i stället för främjas, eftersom många företag i viss mån skulle vara bundna av det statliga programmet. Därmed skulle också deras möjligheter till eget handlande begränsas. Man skulle inte få en sådan effektivitet och konkurrenskraft som man kan få, om man har frihet att driva sin verksamhet.

Vi måste göra klart för de enskilda företagen att de har ett eget ansvar. De skall inte driva sin verksamhet på ett sådant sätt att de, om verksamheten inte går bra, kan komma till staten och be om hjälp, utan de måste ta ett eget ansvar. Om man fastställde statliga riktlinjer för handlandet, skulle det finnas risk för att man också finge ta vissa konsekvenser. Självklart är att staten, som det sägs i utskottsbetänkandet, kan ingripa med olika åtgärder, om det inträffar händelser av stor räckvidd. Som exempel hänvisar vi i utskottsbetänkandet till den strukturgrupp som har bildats i Värmland med anledning av Vänerskogskrisen och till beslutet om ganska stora medelstillskott för att utveckla lågproducerande skogsbestånd.

Med detta yrkar jag avslag på reservation nr 1 och även på vpk-motionen i detta sammanhang.

Reservation 2 gäller ett statligt strukturbolag. Samma grundsyn kan anläggas här som på reservation 1. Utskottsmajoriteten har en annan syn på statens roll i näringslivet än motionärerna. Genom sin ägarroll har staten redan nu stora möjligheter att påverka utvecklingen på det här området, och det skulle kanske egentligen skapa stora problem, om man skulle bilda ett statligt strukturbolag vid sidan av det ganska stora statliga ägandet i skogsföretagen. Jag tror att det skulle bli konflikter. Det finns risk för att ett strukturbolag skulle komma att rikta sig mot de kvarvarande enskilda bolagen. Det skulle förmodligen vara mer till nackdel än till fördel. Staten har ju ändå möjlighet att på olika sätt gripa in – genom departementsingripanden, genom exempelvis sådana kontakter som industriministern har gått in och tagit direkt med industri. Man har alltså redan flera olika möjligheter att övergripande följa utvecklingen och vidta de åtgärder i stimulerande riktning som kan anses lämpliga.

I vad gäller reservation 3 om de långsiktiga virkesavtalen kan jag inte finna hur man skulle kunna göra det möjligt för staten att gå in och ge riktlinjer för långsiktiga virkesavtal. Det skulle stöta på oerhörda svårigheter. Det skulle vara intressant om Rune Jonsson här ville förklara vad man skulle nå med detta. Det måste ju finnas en rad undantagsklausuler i ett sådant virkesavtal. Om man skulle uppnå någon effekt, måste man vara ganska bestämd i sin målsättning och ingripa i företagens eget handlande. Jag tror att det är riktigtare att de enskilda företagen – de må vara statliga eller privata – träffar virkesavtal med leverantörerna, med skogsägareföreningarna. Det är på den

vägen som man kan driva en kommersiell verksamhet, riktigt anpassad till marknadsekonomi. Jag tror att den vägen är rimligare, och jag menar att ett statligt långsiktigt virkesavtal är en omöjlighet.

Virkesförsörjningsutredningen har ju tagits upp här i flera sammanhang. Den frågan kommer att behandlas senare i riksdagen. Jordbruksministern meddelade ju tidigare i dag här i kammaren att regeringen i dag gett klartecken för en proposition i den frågan. Vi kan alltså vänta en del åtgärder där, men med hänsyn till den kritik för passivitet i det här fallet som ofta framförs finns det skäl att nämna att regeringen ändå har tagit initiativ till och riksdagen beslutat om en lång rad av åtgärder för att stimulera en ökad virkesfångst, en ökad avverkning. Jag kan nämna gallringsbidraget, som startade under 1979 och pågick under 1980, klenvirkesstödet, som fortfarande pågår, åtgärder för återväxt i Norrlands inland, som skall pågå i två år och senare utvärderas. Vi får ökade möjligheter i vad gäller skogskonto. Man har skapat extra avdrag i beskattningshänsende för leveransvirke.

Omläggningar av skogsbeskattningen i andra avseenden har också genomförts i syfte att stimulera avverkningarna. Marginalskattereformen är en väsentlig del av dessa åtgärder, som kommer att påverka den ekonomiska situationen och därmed troligen öka avverkningarna.

Vi har vidare ökat anslagen till skogsbilvägar och vi har vidtagit en hel rad andra åtgärder. Man kan vänta att ytterligare åtgärder kommer att föreslås i den proposition som i dag har aviserats.

Beträffande reservation 4, som rör vidareförädling m. m. vill jag framhålla att vi är överens om att det är angeläget att driva vidareförädlingen längre här i landet samt att satsa på forskning och utveckling. Det är också vad regering och riksdag har gjort.

Jag kan erinra om det treåriga forskningsprogram som innebär en satsning på 1,5 miljarder. Inom ramen för det programmet har STU möjlighet att utnyttja de medlen även för träsidan. Det finns ju en särskild avdelning för träteknisk forskning.

Industriverkets utredning på detta område är, vilket sägs i utskottets betänkande, ett unikt material. Regeringen har i slutet att förra året anslagit medel för att det materialet skall kunna spridas till företagen, så att de kan ta del av och dra nytta av det.

Såsom här betonats är det också av grundläggande betydelse för en vidareförädling och ökad intensifiering av forskningen på trävarusidan att vi för en ekonomisk politik som skapar ökad lönsamhet för företagen. Härvidlag hänvisar vi till sådana åtgärder som devalveringen, som betydde mycket, ja nästan varit avgörande, för en del företag. Vi hänvisar också till räntesänkningarna, som genomförts i två omgångar, och det finns också andra åtgärder som verkar i samma riktning.

Jag skall därefter ta upp reservation 5, som handlar om skogsråvaran som bränsle. Vpk har också motionerat i det sammanhanget. Jag blev litet förvånad när John Andersson ställde upp mycket bestämt på kritiken mot att man använder skogsråvara som bränsle. Det är inte länge sedan han liksom centern med skärpa framhöll vilka bränsleresurser vi har i skogen när det

gäller att byta ut oljan mot inhemska råvaror.

Vi är överens om målsättningen, att massaindustrin skall få det virke som är lämpligt för framställning av produkter i massaindustrin. Det är inget tvivel om det. Men samtidigt måste vi konstatera att det är angeläget att vi på ett bättre sätt än nu kan ta till vara de avfall som finns i skogen. Det skulle inte innebära någon risk för att människor blir arbetslösa, om man går över till att använda skogsavfallet i större utsträckning. Tvärtom – därmed sysselsätter man fler människor, genom att man i skogen får en verksamhetskedja på bränsleområdet.

Virkesförsörjningsutredningen har anfört att ungefär 75 % av den avverkade brännveden består av sådan som inte duger till annat än massaved. Att det följer med en och annan massavedbit är oundvikligt, eftersom det rent praktiskt inte går att skilja ut varje bit i detalj. Men utredningen har också anfört, att man förväntar en ökning av den storskaliga eldningen från 0,5 miljoner m³/år till 1,4 miljoner m³/år 1990. Man menar att det kanske är utan att det traditionella industrisortimentet utnyttjas.

Jag anser alltså att det inte är någon risk för att massaveden tas i anspråk i detta sammanhang, men man får givetvis följa utvecklingen.

Vi menar att lagstiftning, som går ut på att regeringen skall lämna tillstånd för större eldningsanläggningar, är onödig. Regeringen har redan denna möjlighet och använder sig av den.

Reservation 6 handlar om domänverkets avverkningar i fjällområden. Den reservationen har ännu inte berörts av någon av reservanterna, men jag vill passa på att nämna något om den. Vi har funnit att reservationen är onödig, eftersom den tar upp samma frågor och samma argumentering som utskottsmajoriteten. Vi är eniga med reservanterna om att domänverket bör följa de uppställda riktlinjerna. Vi har redovisat att det finns en rad bestämmelser och kontrollfunktioner som rimligen bör garantera att domänverket följer dessa riktlinjer.

Det pågår f. n. en inventering av de fjällnära urskogarna i landet. Den bör ge ökad insikt i de problem som kan finnas. Dessutom har vi skogsvårdslagens bestämmelser. Vidare bevakar länsstyrelsernas naturvårdsenheter det här området.

Låt mig till sist ta upp diskussionen med John Andersson om oblekt papper, eftersom han tog upp den saken särskilt. Vi har varit ganska ense om att det är en riktig inriktning att gå över till papper som kräver mindre energi i framställningen. Vi är ju på väg i den riktningen!

Vi finner det dock inte nödvändigt att regeringen gör några särskilda ingrepp. Vi menar att industrin själv kan utveckla detta. Det verkar också som om den har en viss framgång härvidlag.

Vi anser inte heller att det går att lagstifta om att kommunerna skall använda oblekt papper – det är en informationsfråga. Säkerligen kommer regeringen att medverka till den informationen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna och motionerna i det här ärendet.

Anf. 146 RUNE JONSSON (s) replik:

Herr talman! Johan Olsson säger att skogsindustrin är en viktig industri och att vi är ense om det. Det är riktigt. Men i frågan hur man skall få en ändring till stånd när det gäller virkesförsörjningen och andra problem i skogsindustrin har vi olika uppfattningar. Johan Olsson säger att den enskilda industrin skall sköta sig själv. Vi föreslår däremot ett handlingsprogram och ett statligt strukturbolag, alltså att samhällets skall sköta det, säger Johan Olsson. Men tanken är ju att samhället skall hjälpa företaget och de anställda.

På samma sätt förhåller det sig med förslaget om långsiktiga virkesavtal. Samhället behövs för att man skall få till stånd en tingens ordning som gör att vi får fram mera virke till rätt priser. Där skall samhället naturligtvis agera tillsammans parterna på virkesmarknaden.

Johan Olsson gjorde en uppräknig av de bidrag som utgått och de åtgärder som vidtagits den senaste tiden. Men det är ju bara att konstatera att de inte har givit önskad effekt. Situationen är allt annat än bra.

Johan Olsson sade att jordbruksministern nu kommer med ett förslag grundat på virkesförsörjningsutredningens förslag – jag hörde också det tidigare i dag. Men jordbruksministern sade själv i eftermiddags att han skulle utelämna de effektiva åtgärderna – de styrande åtgärderna.

Vi tycker inte att det är till fyllest att man skickat ut ett pressmeddelande om att värmeverken skall prövas enligt 136 a §. Det måste till en lagstiftning. Dessutom gäller pressmeddelandet endast de stora värmeverken. Vi menar att man måste gå ned mycket längre i storleksordning för att det inte skall bli en dålig ordning på den marknaden.

Anf. 147 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Johan Olsson är förvånad över att jag är kritisk mot att man använder vedråvara till energianläggningar. Johan Olsson hade inte behövt vara förvånad om han hade lyssnat på vad jag sade i mitt anförande. Jag sade nämligen att det också finns en risk för att utbygget av energianläggningar bromsas upp eller förhindras på grund av den oro som finns inom industrisektorn. Vi tror att det skulle vara mycket olyckligt om farhågorna inom skogsindustrin eller när det gäller energianläggningarna skulle besannas. Vi tror att det finns en möjlighet att dessa två användningsområden kommer att ge ömsesidiga bidrag. Det visar en del försök som redan har gjorts. Men vi kan inte bortse från den oro som finns på industrihåll och som kan medföra att man bromsar byggandet av dessa energianläggningar.

Johan Olsson verkar vara förvånad över att vi på nytt har väckt motioner där vi bl. a. tar upp kravet på ett program för skogsindustrin. Men från 1966 till 1980 har 52 tillverkningsenheter inom cellulosa- och slipmasseindustrin blivit nedlagda. Under tiden 1977–1981 har 15 massafabriker och 8 pappersfabriker nedlagts. På sex år har 1 082 sågverk lagts ner. Detta är väl en statistik som man i varje fall bör ta sig en funderare över.

Det är därför som vi på nytt har väckt den här motionen och ställt dessa krav. Vi anser det vara mycket angeläget att lösa de problem som finns inom

skogsindustrin och skogsbruket. Dessa näringar är så viktiga för vårt land att det inte bör överlämnas åt privata intressen att helt bestämma över dem.

Johan Olsson säger att staten skall stå för allmänna riktlinjer men att företagen skall bestämma. Kommer det ett program, så måste företagen anpassa sig till det. Ja, i dag gäller motsatsen. I dag är det människorna och samhället som måste anpassa sig till dessa privata intressen. De anser att det är de samhällsekonomiska intressena som skall tillgodoses i första hand.

Anf. 148 JOHAN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Rune Jonsson säger att vi bara vill att samhället skall gå in och hjälpa till. Då kan väl vi vara överens om den saken. Det stämmer med vår filosofi – att samhället skall ange ramarna för verksamheten, stimulera verksamheten så att företagen kan uppnå lönsamhet och utvecklingsmöjligheter och därmed även öka sysselsättningen.

Men när man omedelbart ropar på lagstiftning och övergripande program av olika slag som, om de skall ha någon effekt, måste innebära att man går in och berör företagets egen verksamhet, så menar vi att man då hindrar verksamheten och dämpar effektiviteten. Det är ju i det avseendet som våra uppfattningar skiljer sig.

När det gäller virkesförsörjningsutredningen säger Rune Jonsson att det inte hjälper att en rad åtgärder har satts in – de har ju inte givit något resultat. Ja, vad vet vi om det? Förmodligen skulle det ha varit sämre virkestillflöde till industrin om inte dessa åtgärder hade satts in. Det ligger väl i sakens natur.

Sedan kan det ju ta litet tid innan åtgärderna ger effekt. Man kan räkna med att en del av de orsaker som har påverkat situationen kan undanröjas efter hand, så att vi kan se fram mot en avverkningsnivå som ligger i linje med den tillväxt vi kan uppnå. Det är ju angeläget att vi kan stimulera skogsvärd och skogsbruk så att vi får en ökad tillverkning.

Rune Jonsson var litet besviken över att jordbruksministern i dag inte accepterade tvångslagstiftning när det gäller att få fram virke. Återigen skiljer sig våra åsikter i en principfråga. Vi menar att man här i första hand måste använda moroten. Om man kan stimulera fram ett samarbete med t. ex. skogsägarföreningarna, som ju ändå behärskar en stor del av virkesmarknaden, så bör det ge resultat. Och skogsägarrörelsen har lovat att man skall vidareutveckla de temaprogram man har – Sköt om din skog, osv. Man har sagt sig vilja medverka till att öka avverkningen på sådana marker som nu har varit ganska lågproduktiva.

Detsamma var fallet med John Andersson. Han var orolig för att vi skulle bränna upp massaveden i stället för att låta den gå till massafabrikerna. Jag tror att inte heller där lagstiftning är en lämplig väg utan att man genom stimulansåtgärder kan nå bättre resultat.

Anf. 149 RUNE JONSSON (s) replik:

Herr talman! Johan Olsson säger att vi är överens om att man skall stimulera företagen. Men den passivitet som regeringen och den borgerliga

majoriteten här visar kan vi socialdemokrater inte acceptera. Man måste ju ta initiativ. Att förhållandena har förbättrats genom de åtgärder som vidtagits är kanske möjligt, men förhållandena är ju inte bra. Bättre åtgärder måste sättas in.

När det gäller virkesförsörjningsutredningen påstår Johan Olsson att man ser skillnaden mellan socialdemokratin och borgerligheten. Men utredningen var ju enig. Också de borgerliga ledamöterna var inne på dessa tvångsåtgärder.

Anf. 150 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Johan Olsson sade att jag var orolig för att vedrävaran skall brännas upp. Det går inte att förneka. Men framför allt är det de anställda inom skogsindustrin som framför denna oro. Den oron kan bli så stor att man får en opinion, som förhindrar eller bromsar upp just uppförandet av energianläggningar för skogsavfall. Man får väl hoppas att även Johan Olsson tycker att det vore en olycklig utveckling, om uppförandet av energianläggningar skulle bromsas upp eller upphöra.

Johan Olsson säger att samhället skall dra upp ramarna för verksamheten. Då måste jag fråga: Vilka styrmedel har Johan Olsson för att få företagen att följa dessa ramar? Finns det över huvud taget några ramar upprättade? Det har i så fall gått mig förbi.

Anf. 151 JOHAN OLSSON (c) replik:

Herr talman! När Rune Jonsson talar om passivitet tycker jag att det inte stämmer med verkligheten. Den aktivitet som regeringen har visat under de senaste åren när det gäller skogsfrågorna är mångdubbelt större än den som socialdemokraterna visade när de satt i regeringen. Vi menar att man når den största och bästa effekten, om företagen själva i samråd med de anställda gör upp sina program och planer för företagets utveckling. Med den metoden kommer man längst och når det bästa resultatet.

Anf. 152 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Utskottet påpekar litet förnumstigt när det gäller Vänerskog att det inte gärna kan begäras av ett företag som befinner sig i kris att det i nämnvärd grad skall uppskjuta avvecklingen av en verksamhet med hänsyn till de samhällsekonomiska aspekterna. Det kanske rent av inte ens kunde begäras av ledningen för Vänerskog att den skulle ha låtit bli att dölja det verkliga läget för sina anställda fram till den dag då konkursen var ett ofrånkomligt faktum. Inte kan man väl begära något av företag med hänsyn till följderna för samhället, för de anställda som förlorar sina jobb och för de berörda kommunerna som får det besvärligt. Det vore ju förmätet – eller hur, ni socialdemokratiska ledamöter av näringsutskottet?

Givetvis skulle riksdagen inte kunna stimulera facket till att göra egna utredningar genom att ekonomiskt stödja sådan verksamhet. Det vore ju rent av att tjäna arbetarrörelsen, och det skall givetvis inte riksdagen göra. Däremot kan ju riksdagen stödja enskilda personer, som väntas göra stora

insatser för att sätta i gång nya industrier. Fackföreningar har väl inte ens den socialdemokratiska minoriteten något förtroende för när det gäller att undersöka alternativ för den produktion som läggs ner.

De som nu berörs av krisen för de konkursförvaltande Vänerskogsföretagen vore annars värda allt stöd för att skaffa sig rådrum och möjligheter att påverka sin framtid. Det som nu hotar Värmlands industriorter är en ny våg av flyttlasspolitik. Vänerskogskonkursen inträffade just när hela skogsindustrin undergår en snabb omvandling. Givetvis saknar inte de stora bolagen intresse av att skynda på utvecklingen när skogsägarnas kooperativa industri går under. Här finns billiga fabriker att köpa, här finns snabba klipp att göra för storbolagens hunger efter monopol på skogen-råvaran.

Arbetskraften intresserar knappast Billerud, däremot anläggningar och skogsråvara. Men för de anställda är situationen den motsatta. Allt som kan göras för att fördröja följderna av konkursen är till hjälp för de nu hotade arbetarna och tjänstemännen.

Arbetslösheten i Värmland ökar allt snabbare. Men hellre förhastade beslut, från samhällsekonomisk utgångspunkt, än åtgärder som hindrar de företagsekonomiska målen, resonerar utskottet. Arbetslösheten i Värmland kommer i andra hand, detta trots att det f. n. går fyra lediga platser på 100 arbetslösa och antalet öppet arbetslösa är uppe i över 8 000 i länet. Samhällsekonomiska perspektiv tycks vara bannlysta i näringsutskottet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motion 1047.

I motion 1605 av Bertil Måbrink föreslås att riksdagen begär att regeringen snarast skall redovisa förslag om att förlägga ett träkemiskt forskningsinstitut till Söderhamnsregionen. Bertil Måbrink är förhindrad att tala för sin motion i kväll. Det har därför blivit min uppgift att göra detta.

Utskottet redovisar en rapport från SIND om sågverkens vidareförädling, men både borgerliga och socialdemokratiska ledamöter konstaterar därpå att ett liknande yrkande avslogs förra året och att man avstyrker motionens yrkande även i år.

Men detta hjälper ju inte Söderhamn och motverkar inte de svåra problem som råder på Söderhamns arbetsmarknad i dag. I motionen redovisas att ett stort antal arbeten har försvunnit i Söderhamn under 70-talet. Enligt en forskarrapport från tekniska högskolan i Stockholm finns det risk för att ytterligare 2 000 arbeten kan försvinna under 80-talet i Söderhamnsregionen.

Mot den bakgrunden är det viktigt att få fram nya industrier och nya arbeten till Söderhamn. Förslaget i motionen är ett sådant konkret objekt. Att satsa på träkemin är samhällsekonomiskt lönsamt. Söderhamn borde naturligen vara ett område som skulle tillföras ett forskningscentrum för utvecklandet av träkemin. Där finns råvara, där finns arbetskraft och där finns viss kemisk tillverkning; nämligen hartstillverkning.

Utskottets intetsägande behandling av motionen är förkastlig, och jag yrkar därför bifall även till denna motion.

Anf. 153 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till reservation 6. Klarare än utskottets majoritet slår reservanterna vakt om de naturvärden som tagits upp i motionen 1602. Det gäller att skydda fjällskogarna mot de ingrepp som intensivt skogsbruk innebär. Jag beklagar att de andra partierna inte har velat ställa upp bakom folkpartiets krav på klara uttalanden till skydd för naturvärdena.

Eftersom domänverket är den dominerande skogsägaren i de här områdena, har vi tagit upp domänverket i motionen, men jag vill påpeka att skogsvårdslagen gäller även privata skogar, och skulle det visa sig några avarter där måste man naturligtvis ingripa mot dem också.

Det finns mycket mer att säga om det här, herr talman, men av uppenbara skäl skall jag inte göra det nu.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (handlingsprogram för skogsindustrin)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl. med 135 röster mot 15 för motion 325 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 136 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 144 röster mot 142 för reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 2 (statligt strukturbolag)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 142 för reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 3 (långsiktiga virkesavtal)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 142 för reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 4 (vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 142 för reservation 4 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 5 (träkemiskt forskningsinstitut i Söderhamn)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1605 av Bertil Måbrink i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 6 (vidareförädling av rayonfibrer)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 15 för motion 325 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 7 (användning av skogsråvara som bränsle)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 5 av Ingvar Svan-

berg m. fl. med 129 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 325 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 141 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 144 röster mot 143 för reservation 5 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 8 (oblekt papper)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 16 för motion 325 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 9 a (virkesförsörjningen i Värmland, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 15 för motion 1047 av Raul Blücher.

Mom. 9 b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 10 (domänverkets avverkningar i fjällområden)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 47 för reservation 6 av Hadar Cars och Christer Eirefelt.

25 § Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:16 om vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 154 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag tänker i kväll, vid behandlingen av föredragningslistans sista punkt, klara mig på 30 sekunder. Det är absolut inte tillräckligt för att reda ut påståendet att Sverige saknar en offensiv, aktiv och målmedvetet genomarbetad energipolitik – och detta gäller inte minst sparandet. Men det konstaterandet får räcka.

Det är nu dess värre inte ett nytt konstaterande, såsom framgår av civilutskottets betänkande nr 16, som handlar om vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet. Men nu kan man, herr talman, spara energi på många sätt, och även tid. Det är kanske än angelägnare då det nu i många betydelser börjar bli sent. Eftersom inte minst de partiskiljande frågorna är väl kända kan jag nu begränsa mig och visa sparsamhet genom att yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 2 t. o. m. 5, och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 155 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Eftersom Per Olof Håkansson här inskränker sin taletid till ett minimum, skall jag göra detsamma och därmed spara tid för kammaren.

Nr 108

Torsdagen den
25 mars 1982

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet

Torsdagen den
25 mars 1982

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet

Jag yrkar bifall till de moderata reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

Anf. 156 KERSTIN ANDERSSON i Hjärtum (c):

Herr talman! På grund av reservanternas korta inlägg vill jag bara erinra om att det, när riksdagen förra året behandlade förslagen till energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet, var det ett enhälligt utskott som godkände bostadsministrernas förslag. Därför är det förvånande att det nu fogas inte mindre än tolv reservationer till utskottets betänkande.

Socialdemokraternas reservationer gäller frågor som redan övervägts i regeringen. Moderaterna i oppositionsställning har gått ifrån vad moderaterna i regeringsställning varit med om att utforma. Trots detta hoppas jag att den tidigare uppnådda enigheten även i fortsättningen skall vara en utgångspunkt för reformer avseende energisparandet i bostäder.

Motiveringen för ett yrkande om avslag på både socialdemokraternas och moderaternas reservationer finns i utskottets betänkande nr 16. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (uppdelning av beslutsramen på delramar)

Utskottets hemställan bifölls med 222 röster mot 61 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 3 (förslag om prövning av kommunala energiplaner)

Utskottets hemställan bifölls med 143 röster mot 140 för reservation 2 av Per Bergman m. fl.

Mom. 4 (energispårsmål för kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 142 röster mot 141 för reservation 3 av Per Bergman m. fl.

Mom. 5 (obligatorisk besiktning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 142 röster mot 141 för reservation 4 av Per Bergman m. fl.

Mom. 6 (föreläggande m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 142 röster mot 141 för reservation 5 av Per Bergman m. fl.

Mom. 7 (räntebidrag m. m. till lån för övergång till nya och förnybara energikällor)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 60 för reservation 6 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 8 (lägsta kostnadsgränser för stöd m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 59 för reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 10 (ramen för beslut om bidrag till kommunerna m. fl. för rådgivnings- och besiktungsverksamhet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 62 för reservation 9 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 12 (anslag till information)

Utskottets hemställan bifölls med 222 röster mot 60 för reservation 10 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 13 (utvärdering av energisparverksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 60 för reservation 11 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 14 (ramen för beslut om lån till experimentbyggande)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 60 för reservation 12 av Rolf Dahlberg m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

26 § Kammaren åtskildes kl. 23.47.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 108

Torsdagen den
25 mars 1982

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet